

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2013. Prezenta traducere a fost realizată cu sprijinul Fondului Fiduciar pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei (www.coe.int/humanrightstrustfund). Ea nu obligă în niciun fel Curtea. Pentru mai multe informații, a se vedea referințele cu privire la drepturile de autor de la sfârșitul acestui document.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

MAREA CAMERĂ

**CAUZA CENTRO EUROPA 7 S.R.L. ȘI DI STEFANO
împotriva ITALIEI**

(Cererea nr. 38433/09)

HOTĂRÂRE

STRASBOURG

7 Iunie 2012

Această hotărâre este definitivă. Poate fi supusă doar unor modificări de formă.

În cauza **Centro Europa 7 S.r.l. și Di Stefano împotriva Italiei**,
Curtea Europeană a drepturilor omului, în formațiune de Mare Cameră
compusă din:

Françoise Tulkens, *Președinte*,
Jean-Paul Costa,
Josep Casadevall,
Nina Vajić,
Dean Spielmann,
Corneliu Bîrsan,
Elisabeth Steiner,
Elisabet Fura,
Ljiljana Mijović,
David Thór Björgvinsson,
Dragoljub Popović,
András Sajó,
Nona Tsotsoria,
Işıl Karakaş,
Kristina Pardalos,
Guido Raimondi,
Linos-Alexandre Sicilianos, *judecători*,

și Vincent Berger, *Juristconsult*,

După deliberări în secret în data de 12 octombrie 2011 și 11 aprilie 2012,
Pronunță următoarea hotărâre, adoptată la cea de-a doua dată menționată
mai sus:

PROCEDURA

1. Cauza își are originea într-o cerere (nr. 38433/09) formulate împotriva Republicii Italia în temeiul articolului 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale (“Convenția”) de către o societate comercială italiană cu răspundere limitată, Centro Europa 7 S.r.l., și un cetățean italian, dl. Francescantonio Di Stefano (“reclamantii”), pe data de 16 iulie 2009.

2. Reclamantii au fost reprezentați de către dl. A. Pace, dl. R. Mastroianni, dl. O. Grandinetti și dl. F. Ferraro, avocați în Baroul din Roma. Guvernul italian (“Guvernul”) a fost reprezentat de către Agentul său, dna. E. Spatafora.

3. Reclamantii au susținut că nealocarea frecvențelor de televiziune necesare le-a încălcat dreptul la libera exprimare și, mai ales, dreptul de a furniza informații și idei. S-au plâns și de o încălcare a articolelor 14 și 6 § 1 din Convenție și a articolului 1 din Protocolul nr. 1.

4. Cererea a fost alocată Secțiunii a doua a Curții (articolul 52 § 1 din Regulamentul Curții). Pe data de 10 noiembrie 2009, Secția a doua a decis să comunice această cerere Guvernului pârât. În temeiul fostului articol 29 § 3 din Convenție (actualul articol 29 § 1) și a articolului 54A din Regulament, a decis să examineze în același timp admisibilitatea și fondul cauzei. Pe data de 30 noiembrie 2010, o Cameră a acestei Secții, compusă din Françoise Tulkens, Danute Jočienė, Dragoljub Popović, András Sajó, Nona Tsotsoria, Kristina Pardalos, Guido Raimondi, judecători, și Françoise Elens-Passos, Grefier adjunct de secție, și-a declinat competența în favoarea Marii Camere, nici una dintre părți neavând obiecții (articolul 30 din Convenție și articolul 72 din Regulament).

5. Compunerea Marii Camere a fost determinată în conformitate cu prevederile articolului 26 §§ 4 și 5 din Convenție și a articolului 24 din Regulament. Pe data de 3 noiembrie 2011, mandatul de Președinte al Curții al domnului Jean-Paul Costa a luat sfârșit. Françoise Tulkens a preluat președinția Marii Camere în cauza de față (articolul 9 § 2 din Regulament). Jean-Paul Costa și-a continuat mandatul de judecător, în conformitate cu articolul 23 § 3 din Convenție și cu articolul 24 § 4 din Regulament.

6. Reclamanții și Guvernul au depus observații (articolul 59 § 1 din Regulament). În plus, s-au primit comentarii din partea terțului intervenient, Asociația Open Society Justice Initiative, căreia i s-a permis intervenția în procedura scrisă de către Președinte (articolul 36 § din Convenție și 44 § 2 din Regulament).

7. O audiere publică a avut loc în Clădirea Drepturilor Omului, Strasbourg, pe data de 12 octombrie 2011 (articolul 59 § 3 din Regulament).

S-au înfățișat Curții:

(a) *pentru Guvern*

dl. M. REMUS,

dl. P. GENTILI,

Consilier,

Consilier de stat;

(b) *pentru reclamanți*

dl. R. MASTROIANNI,

dl. O. GRANDINETTI,

dl. F. FERRARO,

Consilier.

Curtea a audiat intervențiile dlor. Remus, Gentili, Mastroianni și Grandinetti, precum și răspunsurile acestora la întrebările membrilor Marii Camere.

ÎN FAPT

I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI

8. Primul reclamant, Centro Europa 7 S.r.l. (“societatea reclamantă”), este o societate comercială cu răspundere limitată care activează în sectorul de emisie TV, care își are sediul în Roma. Al doilea reclamant, domnul Franciscantonio Di Stefano, este un cetățean italian, născut în 1953 și care locuiește în Roma. Este reprezentantul legal al societății reclamante.

9. Printr-un decret ministerial din data de 28 iulie 1999, autoritățile competente au acordat societății Centro Europa 7 S.r.l. o licență de difuzare TV terestră națională, în conformitate cu Legea nr. 249/1997 (a se vedea paragrafele 56-61 infra), autorizând-o să instaleze și să opereze o rețea de televiziune analogă. Licența specifică faptul că reclamanta avea dreptul la trei frecvențe cu o acoperire de 80% din teritoriul național. În ceea ce privește alocarea frecvențelor, licența făcea referire la planul național de alocare a frecvențelor, adoptat la data de 30 octombrie 1998. Indica faptul că instalațiile trebuie să fie aduse în stare de conformitate cu cerințele “planului de alocare” (*piano di assegnazione*) în termen de 24 de luni și că măsurile adoptate în acest scop trebuie să fie conforme cu planul de adaptare (*programma di adeguamento*) întocmit de Autoritatea de Reglementare a Comunicațiilor (*Autorità per le garanzie nelle comunicazioni* – “AGCOM”) în colaborare cu Ministerul Comunicațiilor (“Ministerul”). Reiese din decizia Consiliului de Stat (*Consiglio di Stato*) nr. 2624 din 31 mai 2008 (paragraful 14 infra) că, în conformitate cu licența, alocarea frecvențelor era amanată până la adoptarea de către autorități a planului de adaptare, pe baza căruia societatea reclamantă trebuia să-și adapteze instalațiile. Planul de adaptare ar fi trebuit, la rândul său, să țină cont de cerințele planului național de alocare a frecvențelor. Totuși, planul nu a fost implementat. S-au aplicat la nivel național serie de scheme de tranziție succesive, care au profitat canalelor existente, ceea ce a condus la faptul că, deși avea o licență, societatea reclamantă nu a reușit să difuzeze până în iunie 2009 și nu i s-a alocat vreo frecvență.

10. Societatea reclamantă, prin reprezentantul său legal, a făcut o serie de contestații în fața instanțelor de contencios administrativ.

A. Prima serie de proceduri în fața instanțelor de contencios administrativ

11. În noiembrie 1999, societatea reclamantă a notificat Ministerul să-i aloce frecvențele. Printr-o notă din 22 decembrie 1999, Ministerul a respins cererea.

1. *Procedura pe fond*

12. În 2000, societatea reclamantă a formulat o acțiune în fața Tribunalului Administrativ Regional din Lazio împotriva Ministerului și RTI (o rețea de canale de televiziune italiene controlate de grupul Mediaset), plângându-se de faptul că autoritățile competente nu îi alocaseră nici o frecvență de difuzare. Acțiunea a fost îndreptată și împotriva RTI deoarece canalul Retequattro a fost autorizat să difuzeze pe frecvențele care ar fi trebuit transferate societății reclamante.

13. Pe 16 septembrie 2004, Tribunalul Administrativ Regional a admis cererea societății reclamante, statuând că autoritățile trebuiau fie să-i aloce frecvențele, fie să-i revoce licența de difuzare. Așadar, a declarat nulă nota din data de 22 decembrie 1999.

14. RTI a formulat apel în fața Consiliului de Stat - *Consiglio di Stato*. Printr-o decizie nr. 2624 din 31 mai 2008, *Consiglio di Stato* a respins apelul și a confirmat hotărârea Tribunalului Administrativ Regional. A notat că nu s-a prevăzut în licență niciun termen-limită pentru adoptarea planului de adaptare de către AGCOM în colaborare cu Ministerul, dar că societatea reclamantă avea la dispoziție 24 de luni pentru a-și adapta instalațiile. Așadar, *Consiglio di Stato* a statuat că planul ar fi trebuit să fie elaborat de îndată.

Consiglio di Stato a adăugat că Ministerul trebuia să dea un răspuns motivat la cererea de alocare a frecvențelor formulată de către societatea reclamantă, în conformitate cu o hotărâre a Curții de Justiție a Uniunii Europene adoptată între timp¹ (“CJUE” – paragrafele 33-36 infra).

2. *Procedurile de executare*

15. Pe data de 23 octombrie 2008, societatea reclamantă, care nu obținuse încă frecvențele, a formulat o acțiune împotriva Ministerului în fața *Consiglio di Stato*, plângându-se de neexecutarea hotărârii din 31 mai 2008.

16. Pe data de 11 decembrie 2008, Ministerul a prelungit validitatea licenței acordate în 1999 până la sfârșitul difuzării în modalitate analogă (“switch-off date”) și a alocat Centro Europa 7 S.r.l. un singur canal cu efect de la data de 30 iunie 2009.

17. Prin urmare, *Consiglio di Stato* a statuat prin hotărârea nr. 243/09 din 20 ianuarie 2009 că Ministerul a executat hotărârea din 31 mai 2008.

18. Pe data de 18 februarie 2009, societatea reclamantă a formulat o altă acțiune în fața Tribunalului Administrativ Regional, susținând că decretul din 11 decembrie 2008 prin care frecvențele au fost alocate era insuficient, deoarece, contrar celor expuse în licență, privea un singur canal care nu acoperea 80% din teritoriul național. Prin cererea sa, societatea reclamantă urmărea anularea decretului și acordarea de despăgubiri.

¹ La momentul respectiv, Curtea de Justiție a Comunităților Europene.

19. Pe data de 9 februarie 2010, societatea reclamantă a semnat un acord cu Ministerul Economiei și Dezvoltării (fostul Minister al Comunicațiilor), care și-a asumat obligația de a acorda reclamantei frecvențe suplimentare în conformitate cu licența de difuzare a acesteia.

20. Pe 11 februarie 2010, în temeiul unei clauze din acord, societatea reclamantă a cerut suspendarea procedurii declanșate în fața Tribunalului Administrativ Regional.

21. Pe 8 martie 2011, societatea reclamantă a cerut reînscrisirea pe rol a cererii respective, cerând anularea decretului din 11 decembrie 2008 prin care fuseseră alocate frecvențele și acordarea de despăgubiri, susținând că autoritățile administrative nu și-au îndeplinit integral obligația de a aloca frecvențe suplimentare și nu au respectat acordul încheiat în data de 9 februarie 2010 și decizia din 11 decembrie 2008.

22. Paragraful 6 din respectivul acord prevedea:

“Centro Europa 7 S.r.l. se obligă să ceară, până la data de 11 februarie 2010, suspendarea judecării cererii nr. 1313/09 aflată pe rolul Tribunalului Administrativ Regional din Lazio, să lase să intervină perimarea prin neintroducerea unei cereri de fixare a unui termen de judecată și să renunțe la cererea de despăgubiri, cu condiția ca la expirarea termenului, acest acord, decizia de alocarea a frecvențelor suplimentare și decizia din 11 decembrie 2008 să fie încă în vigoare.

Administrația se obligă să-și îndeplinească integral obligația de a aloca frecvențe suplimentare, acest acord și decizia din 11 decembrie 2008. În caz contrar, Centro Europa 7 și autoritățile își recâștigă drepturile procesuale. În cazul în care alocarea de frecvențe suplimentare se invalidează, Centro Europa 7 S.r.l. poate cere repunerea pe rol a cererii nr. 1313/09, doar dacă va fi imposibil pentru Europa Way S.r.l. să opereze una sau mai multe dintre instalațiile menționate în Anexa Tehnică A.”

23. Procedura este pendinte pe rolul Tribunalului Administrativ Regional.

B. A doua serie de proceduri în fața instanțelor de contencios administrativ

1. Procedura în fața Tribunalului Administrativ Regional

24. Între timp, pe data de 27 noiembrie 2003, în timp ce acțiunea inițială era încă pendinte pe rolul Tribunalului Administrativ Regional, societatea reclamantă a formulat o nouă acțiune în fața aceleiași instanțe, prin care cerea recunoașterea dreptului la alocarea frecvențelor și la despăgubiri pentru paguba produsă.

25. Printr-o hotărâre din 16 septembrie 2004, Tribunalul Administrativ Regional a respins cererea pe motiv că societatea reclamantă avea doar un interes legitim (*interesse legittimo*), adică, o poziție individuală apărută în mod indirect, având legătură cu interesul public, și nu un interes personal (*diritto soggettivo*) de a-i fi alocate frecvențele pentru difuzare de programe TV prin rețeaua analogă terestră.

2. Apelul în fața Consiliului de Stat (*Consiglio di Stato*)

26. Societatea reclamantă a introdus apel în fața Consiliului de Stat, susținând că deoarece i-a fost acordată o licență de către autoritățile administrative competente, avea un drept personal. În special, susținea că Decretul –Lege nr. 352/2003 și Legea nr. 112/2004 nu era în conformitate cu legislația comunitară (paragrafele 65-67 infra).

27. Pe 19 aprilie 2005, *Consiglio di Stato* a decis să-și restrângă competența la examinarea cererii de despăgubiri, nepronunțându-se pe cererea reclamantei de alocare de frecvențe.

28. A observat, totuși, că neacordarea frecvențelor către Centro Europa 7 S.r.l. s-a datorat, în special, factorilor legislativi.

29. A notat că secțiunea 3(2) din Legea nr. 249/1997 (paragraful 58 infra) a permis “ocupanților *de facto*” ai frecvențelor radio autorizate să opereze în temeiul vechiului regim să continue să emită până la acordarea de noi licențe sau până la respingerea cererilor de acordare de noi licențe și, în orice caz, până la data de 30 aprilie 1998.

30. Secțiunea 3(7) din Legea nr. 249/1997 (paragraful 61 infra) autoriza continuarea unor asemenea emisii prin investirea AGCOM cu sarcina de a fixa un termen-limită, cu singura condiție ca programele să fie difuzate concomitent pe frecvențele terestre și prin satelit sau cablu. A subliniat că în cazul în care AGCOM nu fixează un termen-limită, Curtea Constituțională fixase data de 31 decembrie 2003 ca fiind aceea la care programele care difuzează prin “canalele peste cotă” (adică, canalele de televiziune existente care depășesc restricțiile de concentrare impuse de secțiunea 2(6) din Legea nr. 249/1997) să înceapă să difuzeze doar prin satelit sau cablu, având ca urmare faptul că frecvențele care ar trebui alocate deținătorilor de licențe, cum e și cazul societății reclamante, să fie eliberate. Consiliul de Stat a observat că termenul-limită nu a fost respectat, ca urmare a intervenției legislativului: secțiunea I din decretul-lege nr. 352/2003, care a devenit ulterior Legea nr. 43 din 24 februarie 2004 (paragraful 65 infra), a prelungit activitățile canalelor peste cotă până la efectuarea de către AGCOM a unei anchete asupra dezvoltării canalelor de televiziune digitală. A adăugat că secțiunea 23(5) din Legea nr. 112/2004 (paragraful 67 infra) a extins, printr-un mecanism de autorizare generală, posibilitatea ca rețelele de televiziune peste cotă să continue să difuzeze pe frecvențele terestre până la implementarea planului național de alocare a frecvențelor pentru televiziunea digitală, având ca rezultat faptul că respectivele canale nu au eliberat frecvențele care urmau să fie alocate deținătorilor de licențe, cum era și cazul societății reclamante.

31. Legea nr. 112/2004 a avut, deci, efectul, potrivit Consiliului de Stat, de a bloca frecvențele care urmau să fie alocate deținătorilor de licențe pentru televiziunea analogă și de a împiedica noii operatori să participe la probele pentru televiziunea digitală.

32. Așadar, *Consiglio di Stato* a decis suspendarea procedurii și a adresat o întrebare preliminară CJUE prin care cere să interpreteze prevederile Tratatului cu privire la libertatea de a furniza servicii și competiție, Directiva 2002/21/EC (“Directiva-cadru”), Directiva 2002/20/EC (“Directiva privind autorizarea”), Directiva 2002/77/EC (“Directiva privind Competiția”) și articolul 10 din Convenția Europeană a drepturilor omului, articolul 6 din Tratatul Uniunii Europene făcând referire la acesta din urmă.

3. Hotărârea CJUE

33. Pe data de 31 ianuarie 2008, CJUE a pronunțat hotărârea. A declarat două dintre întrebări inadmisibile, pe baza faptului că nu avea suficiente informații pentru a se pronunța asupra chestiunilor respective.

34. Cu privire la întrebarea ce ținea de articolul 10 din Convenție, CJUE a statuat după cum urmează:

“Prin prima lor întrebare, instanța națională au întrebat Curtea, în principiu, dacă prevederile articolului 10 din Convenția Europeană, articolul 6 UE făcând referire la acesta, interzice, în sfera emisie TV, legislația națională a cărei aplicare face imposibil pentru un operator care are drept de difuzare, cum e și Centro Europa 7, să emită fără acordarea unor frecvențe radio.

...

Prin aceste întrebări, instanța națională dorește să determine dacă se încalcă dreptul comunitar pentru a examina o cerere de despăgubiri pentru o asemenea încălcare.

... Articolul 49 CE și de la data de la care a devenit aplicabil, articolul 9(1) din Directiva-cadru, articolul 5(1), al doilea alineat al articolului 5(2) și articolul 7(3) din Directiva privind autorizarea și articolul 4 din Directiva privind Competiția trebuie interpretate ca interzicând, în domeniul emisie TV, legislația națională care ar face imposibil pentru un operator care are drepturi de emisie să opereze în lipsa unor frecvențe radio acordate pe criterii obiective, transparente, nediscriminatorii și proporționale.

Acest răspuns permite prin el însuși instanței naționale să se pronunțe asupra cererii de acordare de despăgubiri formulată de către Centro Europa 7.

Așadar, având în vedere răspunsul Curții la cea de-a doua, a patra și a a cincea întrebare, nu este necesar să răspundă la prima și la a treia dintre întrebări.”

35. Pe fond, CJUE a observat că rețelele existente au fost autorizate să-și continue emisia ca urmare a unor măsuri legislative, în detrimentul noilor canale, care aveau, totuși, licențe pentru emisia TV terestră. A notat că aceste măsuri au antrenat aplicarea succesivă a unor aranjamente tranzitorii elaborate în favoarea respectivelor rețele, și care au împiedicat operatorii fără frecvențe de emisie, ca și reclamanta, de a accede la piața de emisie TV, deși aveau o licență (acordată, în cazul societății reclamante, în 1999). CJUE a statuat:

“... Legea nr. 112/2004 ... nu doar recunoaște operatorilor respectivi un drept prioritar de a obține frecvențe radio, ci le rezervă acest drept în mod exclusiv, fără

restricții în timp în ceea ce privește poziția lor privilegiată și fără să prevadă vreo obligație de a ceda frecvențele radio deținute peste cote după transferul la televiziunea digitală.”

36. CJUE a adăugat faptul că aplicarea sistemelor de tranziție nu era în conformitate cu noul cadru comun de reglementare (NCRF), prin care se implementau prevederile Tratatului, în special cele cu privire la libertatea de a furniza servicii în domeniul comunicațiilor electronice. A observat cu privire la acest aspect faptul că mai multe prevederi ale NCRF statuau că alocarea și desemnarea frecvențelor trebuia să se bazeze pe criterii obiective, transparente, nediscriminatorii și proporționale. În opinia CJUE, asemenea criterii nu au fost aplicate în cauza de față, deoarece statutul canalelor existente a fost adaptat prin schemele intermediare, astfel încât au continuat să emită în detrimentul noilor operatori, cum era și reclamanta, care, prin nealocarea de frecvențe de emisie, nu și-au putut exercita drepturile și folosi licența.

CJUE a ajuns la următoarele concluzii:

“... trebuie subliniat că, în domeniul emisie TV, libertatea de a furniza servicii, așa cum este prevăzută în articolul 49 CE și implementată în acest domeniu prin NCRF, impune nu doar acordarea de autorizații de emisie, ci și acordarea frecvențelor radio pentru emisie. Un operator nu-și poate exercita în mod efectiv drepturile care derivă din dreptul comunitar în ceea ce privește accesul la piața de emisie TV dacă nu are frecvențe radio de emisie.

...

Articolul 49 CE și de la data intrării lor în vigoare, articolul 9(1) din Directiva 2002/21/EC a Parlamentului European și a Consiliului din 7 martie 2002 privind cadrul comun de reglementare pentru serviciile și rețelele de comunicații electronice, articolul 5 (1), al doilea alineat al articolului 5(2) și articolul 7(3) din Directiva 2002/20/EC a Parlamentului European și a Consiliului din 7 martie 2002 privind autorizarea pentru serviciile și rețelele de comunicații electronice (Directiva privind autorizarea), și articolul 4 din Directiva Comisiei 2002/77/EC din 16 septembrie 2002 privind concurența pe piețele de servicii și rețelele de comunicații electronice trebuie interpretate ca interzicând, în domeniul emisie TV, o legislație națională care să facă imposibil pentru un operator care are drept de emisie să-și desfășoare activitatea în lipsa unor frecvențe acordate pe bază de criterii obiective, transparente, nediscriminatorii și proporționale.”

4. Reluarea procedurilor în fața Consiliului de Stat

37. Printr-o decizie nr. 2622/08 din 31 mai 2008, *Consiglio di Stato* a conchis că nu poate alocă frecvențele în locul Guvernului și nici nu-l poate obliga pe acesta din urmă să o facă. A cerut Guvernului să examineze cererea reclamantei de acordare de frecvențe astfel încât să se respecte criteriile impuse de CJUE. În special, a făcut următoarele observații:

“Adoptarea de către autorități a unor măsuri specifice are legătură cu performanța și implementarea acesteia, mai degrabă decât cu un eventual prejudiciu: în cazurile în care este vorba despre refuzul nejustificat de a adopta o anumă măsură administrativă,

adoptarea acestei măsuri nu reprezintă o despăgubire, ci reprezintă executarea unei obligații în sarcina autorităților, dacă persoana vizată nu a suferit vreo pagubă.”

38. Cu privire la cererea de alocare de frecvențe, *Consiglio di Stato* a observat:

“Atunci când sunt în joc interese legitime, totuși, nu este posibilă o măsură specifică pentru redresarea situației, deoarece inacțiunea, întârzierea sau refuzul nejustificat au întodeauna un impact asupra situației care a rămas nesatisfăcătoare, având ca rezultat faptul că nu este nimic ce poate fi restaurat; problema privește implementarea unei decizii care să înlăture măsura de care persoana vizată se plânge.

...

Aplicând aceste principii la cauza de față, *Consiglio* declară cererea reclamantei de obligare a autorităților la acordarea frecvențelor inadmisibilă.”

5. Decizia cu privire la cererea de despăgubiri a reclamantei

39. *Consiglio di Stato* a amânat până la data de 16 decembrie 2008 luarea deciziei cu privire la plata despăgubirilor, cu motivarea că era necesar să se aștepte elaborarea regulamentelor pertinente de către Guvern înainte de a se fixa cuantumul eventualelor despăgubiri.

40. *Consiglio di Stato* a cerut părților să-și execute anumite obligații până la data de 16 decembrie 2008. Ministerul trebuia să specifice frecvențele care erau disponibile după licitația publică din 1999 și motivul pentru care nu au fost alocate societății reclamante și să justifice argumentul pe care l-a invocat cu privire la expirarea licenței reclamantei încă din 2005.

41. Societății reclamante i s-a cerut de către *Consiglio di Stato* să depună un raport de activitate pe anuu 1999 – 2008 și să explice de ce nu a participat la licitația publică pentru alocarea frecvențelor din 2007.

42. *Consiglio di Stato* a cerut, de asemenea, AGCOM să explice de ce planul național de alocare a frecvențelor pentru emisia TV terestră nu a fost niciodată implementat. În ultimul rând, a respins cererea societății reclamante de a suspenda autorizația provizorie de utilizare a radio-frecvențelor acordată unui canal aparținând grupului Mediaset (Retequattro).

43. În răspuns, AGCOM a explicat Consiliului de Stat că planul național de alocare a frecvențelor a fost implementat doar începând cu data de 13 noiembrie 2008. Potrivit AGCOM, această întârziere s-a datorat mai multor factori. În primul rând, situația legală era una complicată deoarece erau dificil de identificat frecvențele libere, ca urmare a unor hotărâri judecătorești prin care unele canale au fost autorizate să folosească frecvențe peste cote. În plus, acordurile intermediare introduse prin Legea nr. 66/2001 (paragrafele 63-64 infra), care au permis canalelor respective să continue să emită în analog, au împiedicat implementarea planului datorită incompatibilității dintre interesele canalelor care urmau să primească frecvențe de emisie conform planului și interesele canalelor care aveau dreptul să continue să emită pe frecvențele respective.

44. Societatea reclamantă a depus o expertiză efectuată de către banca comercială Unipol, prin care se aprecia paguba suferită ca fiind de 2,175,213,345.00 euro (EUR). Această evaluare se baza pe profitul realizat de Retequattro, canalul care a ocupat frecvența pe care ar fi trebuit să o primească reclamanta.

45. Printr-o hotărâre din data de 20 ianuarie 2009, *Consiglio di Stato*, pe baza articolului 2043 din Codul Civil (paragraful 69 infra), a condamnat Ministerul la plata sumei de 1,041,418 EUR către reclamantă cu titlu de despăgubiri. A observat că de-a lungul a 10 ani, Ministerul a dat dovadă de neglijență prin acordarea reclamantei a unei licențe fără alocarea frecvențelor de emisie aferente

46. *Consiglio di Stato* a constatat că exista o legătură de cauzalitate între comportamentul autorităților administrative și pagubă și că acordarea licenței nu a conferit Centro Europa 7 S.r.l. dreptul imediat de a-și desfășura activitatea economică; așadar, despăgubirea ar trebui calculată pe baza speranței legitime de a i se acorda frecvențele de emisie de către autoritățile competente.

47. În opinia Consiliului de Stat, faptul că frecvențele nu au fost alocate până la data de 11 decembrie 2008 este imputabil autorităților. Paguba astfel creată este rezultatul unei activități nelegale pentru care se antrenează responsabilitatea delictuală a autorităților, în ceea ce privește atât încălcarea așteptărilor legitime, dar și întârzierea în alocarea frecvențelor. Faptul că autoritățile au demarat o licitație publică pentru acordarea frecvențelor în 1999, deși situația din sectorul emisie TV nu era încă una clară și existau numeroase dificultăți tehnice, a fost o mișcare “riscantă”. *Consiglio di Stato* a considerat că în analiza reparării pagubei suferite trebuie să se țină cont și de acest aspect. Conduita autorităților nu se caracterizează în speță printr-o “culpă gravă” (*notevole gravità*), ci prin “neglijență”, fără element intențional.

48. *Consiglio di Stato* a adăugat că paguba materială ar trebui analizată începând cu data de 1 ianuarie 2004, deoarece Curtea Constituțională a statuat că “perioada de tranziție” după expirarea căreia trebuia să se implementeze legislație care să permită deținătorilor de licență să opereze, a expirat la data de 31 decembrie 2003 (paragraful 62 infra). În ceea ce privește criteriile de determinare a pagubei, *Consiglio di Stato* a subliniat că, în ceea ce privește pierderile, societatea reclamantă a fost pe deplin conștientă, la momentul licitației publice, de circumstanțele cauzei și de condițiile la care era supusă acordarea licenței. Mai mult, succesiunea de evenimente care a împiedicat alocarea frecvențelor era previzibilă. Așadar, societatea reclamantă ar fi trebuit să știe că era puțin probabil să obțină frecvențele, cel puțin pe termen scurt. În plus, ar fi putut cumpara frecvențele în baza secțiunii 1 din Legea nr. 66 din 20 martie 2001 (paragraful 64 infra).

Având în vedere cele de mai sus, *Consiglio di Stato*, fără să ceară efectuarea unei expertize, a decis să acorde reclamantei suma de 391,418 EUR cu titlu de reparație pentru pierderile suferite. În ceea ce privește beneficiul nerealizat, a constatat că, de la 1 ianuarie 2004, societatea reclamantă ar fi putut obține profituri, dar nu a putut-o face din cauza întârzierii în alocarea frecvențelor; suma ar putea fi evaluată la 650,000 EUR. A refuzat să ia în calcul expertiza depusă de către societatea reclamantă și a statuat că ar fi puțin probabil ca reclamantă să fi obținut cote de piață, chiar dacă ar fi obținut frecvențele de emisie. În opinia Consiliului de Stat, comparația între societatea reclamantă și cei doi operatori de vârf (Mediaset și RAI) nu se justifica, în special, deoarece nu lua în calcul celălalt operator cu acoperire națională (La 7), care, deși avea o putere economică mai mare decât societatea reclamantă, opera în pierdere.

II. LEGISLAȚIE ȘI DOCTRINĂ INTERNE PERTINENTE

A. Hotărârea Curții Constituționale nr. 225/1974

49. Printr-o hotărâre nr. 225/1974, Curtea Constituțională, pe baza articolului 43 din Constituție, a reafirmat principiul monopolului de care se bucură televiziunea națională RAI, pe baza interesului public general. A statuat că restricțiile tehnice asupra numărului frecvențelor justifică monopolul, dar a subliniat și necesitatea obiectivității și imparțialității în serviciul public de emisie TV.

B. Legea nr. 103/1975

50. Legea nr. 103 din 14 aprilie 1975 (*Nuove norme in materia di diffusione radiofonica e televisiva*) a transferat controlul serviciului public de emisie de la executiv la legislativ. A fost înființat un comitet parlamentar bicameral care avea rolul de conduce și supraveghea serviciile radio și TV. Organul de conducere al RAI a fost numit de către Parlament. Un al treilea canal al rețelei RAI a fost lansat în 1979, având un pronunțat caracter regional.

C. Decizia Curții Constituționale nr. 202/1976

51. Printr-o hotărâre nr. 202 din 15 iulie 1976, Curtea Constituțională a declarat ca fiind neconstituționale prevederile Legii nr. 103/1975 care stabilea un monopol sau oligopol asupra emisie locale. În lumina acestei decizii, operatorii comerciali erau autorizați să opereze canale de televiziune locale.

52. Alocarea și redistribuirea voluntară a frecvențelor locale a încurajat ulterior dezvoltarea unor mari operatori regionali sau naționali, inclusiv grupul Mediaset. Primul canal al grupului a fost Canale 5, care a început emiță național în 1980 și până în 1984 avea alte două canale, Italia Uno și Retequattro, Mediaset stabilind împreună cu RAI un “duopol” al operatorilor publici și privați.

D. Legea nr. 223/1990

53. Legea nr. 223 din 6 august 1990, intitulată “Prevederi privind reglementarea sistemului de emisie TV public și privat” (*Disciplina del sistema radiotelevisivo pubblico e privato*), a transferat competența de a numi membrii comitetului de conducere RAI de la comisia parlamentară la Purtătorii de Cuvând ai Camerei Deputaților și Senatului.

E. Decizia Curții Constituționale nr. 420/1994

54. Printr-o hotărâre nr. 420 din 5 decembrie 1994, Curtea Constituțională a declarat ca fiind neconstituționale prevederile care permiteau celor trei canale controlate de către grupul Mediaset (Canale 5, Italia Uno și Retequattro) să ocupe o poziție dominantă. A arătat că prevederile în temeiul cărora același operator putea deține mai multe licențe de emisie în limita a 25% din numărul total de canale naționale – adică, trei canale în total – nu erau suficiente pentru a împiedica concentrarea canalelor de televiziune și erau, astfel, contrare articolului 21 din Constituție și nu garantau pluralitatea surselor de informații. Curtea Constituțională a considerat că existența unei legislații care împiedică formarea de poziții dominante este o condiție esențială pentru ca Statul să se derobeze de monopolul său asupra emisiei TV. Dobândirea unor astfel de poziții dominante în acest sector ar avea nu doar efectul de a modifica regulile de competiție, dar ar conduce și la formarea unui oligopol și ar încălca principiul fundamental al pluralității de surse de informare. Așadar, Curtea Constituțională a statuat că simpla coexistență a companiilor de stat și private (un sistem mixt) în sectorul de emisie TV nu este suficientă pentru a asigura respectarea dreptului de a primi informații din mai multe surse concurente. Așa cum statuase anterior în decizia nr. 826/1988, a reafirmat că o companie de stat nu poate asigura prin ea însăși un echilibru suficient pentru a împiedica crearea unei poziții dominante în sectorul privat.

55. Pe 11 iunie 1995, printr-un referendum, electoratul italian a respins prin majoritate (57%) o propunere de a modifica legislația existentă care interzice unui antreprenor privat să controleze mai mult de un canal de televiziune.

F. Legea nr. 249/1997

56. Legea nr. 249 din 31 iulie 1997, care a intrat în vigoare la data de 1 august 1998, a înființat AGCOM (*Autorità per le garanzie nelle comunicazioni*). Secțiunea 2(6) din lege impune restricționarea concentrării în sectorul de emisie TV, interzicând unui același operator să dețină licențe de emisie națională pe mai mult de 20 % din canalele de televiziune care operează pe frecvențele terestre.

57. Secțiunea 3(1) prevede că operatorii autorizați să emită în baza cadrului legal anterior pot continua transmiterea programelor lor la nivel național și local până la acordarea unor noi licențe sau până la respingerea cererilor de noi licențe, dar nu mai târziu de 30 aprilie 1998.

58. Secțiunea 3(2) prevede că AGCOM trebuie să adopte, până la 31 ianuarie 1998 cel târziu, un plan național de alocare a frecvențelor, pe baza căruia să se acorde noile licențe de emisie până la data de 30 aprilie 1998.

59. Printr-o decizie nr. 68 din 30 octombrie 1998, AGCOM a adoptat planul național de alocare a frecvențelor, iar printr-o decizie nr. 78 din 1 decembrie 1998, a adoptat regulamentul de procedură pentru acordarea licențelor pentru emisia TV terestră prin sistem analog.

60. Secțiunea 3(6) din Legea nr. 249/1997 a introdus un sistem de tranziție prin care canalele naționale de televiziune care depășeau restricțiile impuse de secțiunea 2 (6) (cunoscute sub numele de “canale peste cotă”) puteau să continue transmiterea temporar pe frecvențele terestre după data de 30 aprilie 1998, dacă respectau obligațiile impuse canalelor care dețineau licențe și dacă programele lor se transmiteau concomitent prin satelit sau cablu.

61. Secțiunea 3(7) a aceleiași legi a însărcinat AGCOM să stabilească data de la care, având în vedere creșterea semnificativă a audienței pentru televiziunea prin cablu sau satelit, canalele peste cotă puteau transmite exclusiv prin cablu sau satelit, eliberând, astfel, frecvențele terestre.

G. Decizia Curții Constituționale nr. 466/2002

62. Pe data de 20 noiembrie 2002, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre privind secțiunea 3(7) din Legea nr. 249/1997. A statuat că perioada de tranziție prevăzută de respectiva lege era una acceptabilă, având în vedere că la data la care legea a fost adoptată, în Italia, mijloacele alternative de transmisie nu puteau fi considerate competitive în raport cu emisia analogă tradițională, așadar, introducerea unei perioade de tranziție era necesară pentru a încuraja dezvoltarea televiziunii digitale. Totuși, Curtea Constituțională a declarat neconstituțională lipsa unui termen-limită pentru perioada de tranziție. Cu referire la concluziile tehnice fixate în decizia AGCOM nr. 346/2001, care rezultau din analizarea audienței

televiziunii prin cablu și satelit în Italia, a statuat că 31 decembrie 2003 era o dată rezonabilă pentru expirarea perioadei de tranziție.

Curtea Constituțională a statuat, în special:

“... în Italia, sistemul de televiziune națională analogă a evoluat într-o situație de simplă ocupare *de facto* a frecvențelor (operarea instalațiilor fără licențe și autorizații) și nu din dorința unui mai mare pluralism în distribuirea frecvențelor și pentru mai buna planificare a emisiei terestre...Acesată situație nu garantează respectarea pluralismului informației, care este o “condiție esențială” prevăzută de jurisprudența constituțională relevantă...În acest context, având în vedere persistența (și agravarea) unei situații considerate ilegale prin hotărârea nr. 420/1994 și continuarea operațiunilor canalelor considerate ‘peste cotă’ de către legislativ în 1997, un deadline trebuie fixat cu certitudine, trebuie să fie definitiv și obligatoriu, pentru a asigura compatibilitatea cu regulile constituționale...”

H. Legea nr. 66/2001

63. Decretul-lege nr. 5 din 23 ianuarie 2001, care, modificat, a devenit Legea nr. 66 din 20 martie 2001, a autorizat operatorii care activau legal pe piața de televiziune analogă să continue să emită până la elaborarea planului național de alocare pentru implementarea televiziunii digitale.

64. Secțiunea 1 prevede că operatorii care nu emit în prezent, dar care au obținut o licență pot cumpăra instalații de emisie și conexiuni care sunt în folosință legală la data intrării în vigoare a decretului-lege.

Secțiunea 2*bis* prevede:

“Pentru a asigura deschiderea pieței de televiziune digitală terestră, operatorii care activează legal în sectorul de televiziune digitală, prin satelit sau cablu, pot efectua încercări prin repetări simultane de programe care au fost deja emise pe frecvențele analoge.”

I. Legea nr. 43 din 24 februarie 2004 și Legea nr. 112 din 3 mai 2004

65. Secțiunea 1 din decretul-lege nr. 352 din 24 decembrie 2003, care, modificat, a devenit Legea nr. 43 din 24 februarie 2004, a autorizat canalele peste cotă să-și continue emisia pe piețele de televiziune analogă și digitală până la încheierea analizei cu privire la dezvoltarea canalelor de televiziune digitală.

66. Legea nr. 112 din 3 mai 2004 (cunoscută sub numele de “Legea Gasparri”) a specificat diferitele stadii pentru lansarea emisiei digitale pe frecvențele terestre.

67. Secțiunea 23 din Lege prevede:

“1. Până la implementarea planului național de alocare a frecvențelor pentru televiziunea digitală, operatorii care-și desfășoară legal activitatea de emisie la nivel local sau național și care îndeplinesc condițiile necesare pentru obținerea autorizației pentru efectuarea încercărilor pentru emisia digitală terestră în conformitate cu ...Decretul-lege nr. 5 (din 23 ianuarie 2001), care modificat, a devenit Legea nr. 66 (din 20 martie 2001), pot efectua asemenea încercări, inclusiv prin repetări simultane

ale programelor deja difuzate pe rețelele analoge, până la încheierea transformării rețelelor și pot aplica, de la data intrării în vigoare a prezentei Legi, ...pentru acordarea de licențe și autorizații necesare pentru emisia terestră digitală.

2. Testele digitale pot fi efectuate prin folosirea instalațiilor care emit legal pe frecvențele analoge la data intrării în vigoare a prezentei Legi.

3. Pentru a permite instalarea rețelelor digitale, sunt permise transferurile de instalații sau mecanisme între operatorii care-și desfășoară legal activitatea pe piața de televiziune la nivel local sau național, cu condiția ca rezultatele transferurilor să fie folosite pentru emisia TV digitală.

...

5. Cu efect de la intrarea în vigoare a prezentei Legi, se va acorda o licență de operare a unui canal TV, la cerere, persoanelor care-și desfășoară legal activitatea pe piață în temeiul unei licențe sau autorizări generale prevăzute în subsecțiunea (1) supra, cu condiția ca acestea să demonstreze că emit pentru cel puțin 50% din populația din zona de acoperire.

...

9. Pentru a facilita transformarea sistemului analog în sistem digital, emisia programelor TV trebuie să se desfășoare prin instalații legal înființate la data intrării în vigoare a prezentei Legi...”

68. AGCOM a aprobat un plan “inițial” de alocare a frecvențelor naționale și regionale pe data de 29 ianuarie 2003 și un “plan integrat”, care completa “planul inițial” cu un “plan suplimentar” (alocarea frecvențelor pe plan local), pe data de 12 noiembrie 2003.

J. Articolul 2043 din Codul Civil

69. Prevede:

“Orice act nelegal care cauzează unei alte persoane un prejudiciu atrage responsabilitatea civilă delictuală a persoanei.”

III. TEXTE INTERNAȚIONALE PERTINENTE

A. Texte ale Consiliului Europei

1. Recomandarea Nr. R (99) 1 a Comitetului Miniștrilor către Statele membre privind măsurile pentru promovarea pluralismului în presă

70. Partea relevantă din această recomandare, adoptată de către Comitetul de Miniștri pe data de 19 ianuarie 1999 la reuniunea nr. 656 a Vice-miniștrilor prevede:

“Comitetul Miniștrilor, în temeiul articolului 15.b din statutul Consiliului Europei,

...

Subliniind că presa, și în special serviciul public de difuziune, ar trebui să permită diferitelor grupuri de interese din societate— inclusiv lingvistice, sociale, economice, culturale și ale minorităților politice— să se exprime;

Luând notă de faptul că existența unie multitudini de rețele de media autonome și independente la nivel național, regional și local sporesc, în general, pluralismul și democrația;

Reamintind faptul că diversitatea politică și culturală a tipurilor și conținuturilor presei este un element-cheie al pluralismului în presă;

Subliniind faptul că Statele ar trebui să promoveze pluralismul politic și cultural prin dezvoltarea politicilor lor de media în conformitate cu articolul 10 din Convenția Europeană a drepturilor omului, care garantează libertatea de exprimare și de informare, și cu respectarea principiului independenței presei;

...

Luând notă de faptul că există deja câteva inconveniențe în sfera noilor tehnologii și servicii de comunicare, cum ar fi controlul asupra accesului condiționat la serviciile de televiziune digitală;

Luând notă și de aspectul potrivit căruia crearea unor poziții dominante și dezvoltarea concentrărilor de media pot fi accentuate de convergența tehnologică între sectoarele de emisie, telecomunicații și tehnologia informației;

...

Având convingerea că transparența în ceea ce privește controlul trusturilor de presă, inclusiv a furnizorilor de noi servicii de comunicații, poate contribui la existența unei presei pluraliste;

...

Reamintind și prevederile asupra pluralismului media din Protocolul adițional la Convenția europeană asupra televiziunii transfrontaliere;

Păstrând în minte activitatea desfășurată în cadrul Uniunii Europene și a altor organizații internaționale în sfera concentrațiilor de media și a pluralismului,

Recomandă guvernelor Statelor membre:

i. să examineze măsurile conținute în anexa la prezenta recomandare și să aibă în vedere includerea lor în legislația și jurisprudența națională, dacă este cazul, în vederea promovării pluralismului în presă;

ii. evalueze, la intervale regulate, efectivitatea măsurilor existente pentru promovarea pluralismului și/sau a mecanismelor anti-concentrare și să examineze eventuala necesitate de a le revizui în lumina recentelor evoluții economice și tehnologice din media.”

2. Recomandarea Comitetului Miniștrilor Rec(2003)9 către Statele membre privind măsurile de promovare a contribuției democratice și sociale la emisia digitală

71. Fragmentele relevante din această recomandare, adoptată de către Comitetul Miniștrilor la data de 28 mai 2003, la cea de-a 840a reuniune a Vice-miniștrilor, prevăd următoarele:

“...

Reamintind că existența unei mari varietăți de mijloace media autonome și independente care să permită reflectarea diversității de idei și opinii, așa cum se menționează în Declarația cu privire la libertatea de exprimare și informare din data de 29 aprilie 1982, este de mare importanță pentru societatea democratică;

Păstrând în minte Rezoluția nr. 1 asupra viitorului serviciului public de emisie adoptată la cea de-a patra Conferință ministerială europeană asupra politicii mass-media (Praga, 7-8 decembrie 1994), și reamintind Recomandarea Nr. R (96) 10 privind garantarea independenței serviciului public de emisie;

Accentuând rolul specific al audiovizualului, și în special, al serviciului public din acest sector, în democrațiile moderne, care sprijină valorile politice, legale și sociale ale societăților democratice și, în special, apărarea drepturilor omului, a pluralismului cultural și politic;

...

Luând notă de faptul că în paralel cu înmulțirea numărului de canale din mediul digital, concentrarea în sectorul media se accelerează, mai ales în contextul globalizării, și reamintind Statelor membre principiile enunțate în Recomandarea Nr. R (99) 1 privind măsurile de promovare a pluralismului în presă, în special a celor care privesc regulile de proprietate, acces la platforme și diversitatea conținuturilor;

...

Recomandă guvernelor Statelor membre, luând în considerare principiile enunțate în anexă:

a. crearea condițiilor legale și economice adecvate pentru dezvoltarea emisiei digitale care să garanteze pluralismul serviciilor de transmisie și accesul la o gamă largă de programe variate, inclusiv menținerea și, dacă este posibil, extinderea serviciilor transfrontaliere;

b. apere, și dacă este necesar să ia măsuri pozitive pentru a garanta și promova pluralismul media, pentru a contracara concentrarea crescândă în acest sector;

...”

3. Recomandarea CM/Rec(2007)2 a Comitetului Miniștrilor către Statele membre privind pluralismul media și diversitatea conținuturilor în presă

72. Fragmentele relevante din această recomandare, adoptată de către Comitetul Miniștrilor la data de 31 ianuarie 2007 la reuniunea nr. 985 reuniune a Vice-miniștrilor, prevăd următoarele:

“...

Reamintind că articolul 10 din Convenția pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale (ETS Nr. 5), care garantează libertatea presei și de a împărtăși și primi informații și idei fără nicio ingerință din partea autorităților publice și indiferent de frontiere;

Reamintind Declarația sa asupra libertății de exprimare și de informare, adoptată la data de 29 aprilie 1982, care subliniază faptul că circulația liberă a informației de

orice fel indiferent de granițe este un factor important pentru înțelegerea internațională, pentru a aduce oamenii împreună și pentru îmbogățirea culturală;

Reamintind Recomandarea sa Rec(2000)23 privind independența și funcțiile autorităților de reglementare din sectorul de radioteleviziune și Memorandumul explicativ, care subliniază importanța independenței politice, financiare și operaționale a autorităților de reglementare;

Reamintind oportunitățile oferite de către tehnologiile digitale, dar și riscurile potențiale legate de utilizarea acestora în societatea modernă, așa cum s-a statuat în Recomandarea Rec(2003)9 privind măsurile de promovare a contribuției democratice și sociale la transmisiunea digitală;

Reamintind Recomandarea sa Nr. R (99) 1 privind măsurile de promovare a pluralismului în presă și Recomandarea sa Nr. R (94) 13 privind măsurile de promovare a transparenței presei, ale căror prevederi trebuie să se aplica la toate mijloacele media;

Luând notă de faptul că, de la adoptarea Recomandărilor Nr. R (99) 1 și Nr. R (94) 13, au avut loc importante evoluții tehnologice, care fac necesară revizuirea acestor texte pentru a le adapta la noua situație din sectorul media în Europa;

...

Reafirmând că pluralismul în presă și diversitatea conținuturilor sunt esențiale pentru funcționarea unei societăți democratice și reprezintă corolarul dreptului fundamental la liberă exprimare și informație, așa cum este el garantat prin articolul 10 din Convenția pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale;

Considerând că exigențele care rezultă din articolul 10 din Convenția pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ar fi pe deplin satisfăcute doar dacă i s-ar da posibilitatea oricărei persoane de a-și forma propria opinie din siverse surse de informație;

Recunoscând contribuția esențială a presei la construirea dezbaterii publice, a pluralismului politic și la creșterea gradului de conștientizare a diversității de opinie, mai ales prin aceea că oferă posibilitatea diferitelor grupuri din societate – inclusiv, culturale, lingvistice, etnice, religioase și alte minorități – de a primi și distribui informație, de a se exprima și de a face schimb de idei;

...

Reafirmând că, pentru a apăra și promova în mod activ exprimarea pluralistă a ideilor și a opiniilor și a diversității culturale, Statele membre trebuie să-și adapteze regulamentele existente, în special în ceea ce privește proprietatea asupra mijloacelor media, și să adopte măsuri legale și financiare care să garanteze transparența presei, pluralismul structural și diversitatea conținuturilor furnizate;

...

Păstrând în minte că politicile naționale de media pot fi orientate și spre păstrarea competitivității între companiile media naționale în contextul globalizării piețelor și că fenomenul de concentrare transnațională a presei poate avea un impact negativ asupra diversității conținuturilor furnizate,

Recomandă guvernelor Statelor membre:

i. să aibă în vedere includerea în dreptul și jurisprudența națională a măsurilor de mai jos;

ii. să evalueze la nivel național, la intervale regulate, efectivitatea măsurilor existente de promovare a pluralismului în presă și a diversității conținuturilor și să examineze necesitatea eventuală de a le revizui în lumina evoluțiilor economice, tehnologice și sociale în media;

iii. să facă schimb de informații cu privire la structura presei, legislația internă și studii cu privire la concentrarea și diversitatea media.

Măsuri recomandate

I. Măsuri de promovare a pluralismului structural în media

1. Principiu general

1.1. Statele membre trebuie să se asigure că sunt disponibile publicului mijloace media variate, gestionate de diferiți proprietari, atât publici cât și privați, cu luarea în considerare a caracteristicilor pieței media, mai ales aspectele comerciale și de concurență.

1.2. Acolo unde aplicare regulilor generale de concurență în sectorul media și regulamentele privind accesul nu sunt suficiente pentru a garanta respectarea exigențelor privind diversitatea culturală și pluralismul în exprimarea ideilor și a opiniilor, Statele membre trebuie să adopte măsuri specifice.

...

1.4. La adaptarea cadrului de reglementare, Statele membre trebuie să acorde o atenție deosebită necesității unei separații efective și vădite între exercitarea autorității politice și influența sau controlul asupra presei sau a procesului de luare a deciziilor cu privire la informația care urmează a fi distribuită.

...

4. Alte mijloace media care contribuie la crearea unui climat de pluralism și diversitate

Statele membre trebuie să încurajeze dezvoltarea altor mijloace media care să contribuie la pluralism și diversitate și să asigure un spațiu propice dialogului. Aceste mijloace pot fi, de exemplu, mijloace media locale, sociale, destinate unor comunități sau minorități...

II. Măsuri de promovare a diversității presei

...

3. Alocarea licențelor de difuzare și reguli

3.1. Statele membre trebuie să ia în considerare introducerea unor măsuri de monitorizare și promovare a producerii și furnizării unor conținuturi variate de către organizațiile de presă. În ceea ce privește sectorul audiovizualului, asemenea măsuri ar putea impune ca un număr minim de programe originale, în special în ceea ce privește programele de știri și actualitate, să fie realizate de către operatori.

3.2. Statele membre trebuie să ia în considerare introducerea unor reguli apte să apere pluralismul presei locale, asigurându-se că sindicalizarea, înțeleasă ca furnizarea centralizată de programe și servicii colaterale să nu pună în pericol pluralismul.

3.3. Statele membre trebuie să aibă în vedere, atunci când este necesar, adoptarea unor măsuri de preluare pentru alte mijloace de distribuție și platforme de livrare altele decât rețele de cablu. Mai mult, în era digitală – în special, având în vedere capacitatea crescândă a rețelelor și multiplicarea unor rețele diverse – Statele membre

trebuie să revizuiască periodic regulile de preluare pentru a se asigura că acestea continuă să îndeplinească obiectivele de interes general. Statele membre trebuie să examineze relevanța existenței în paralel cu regulile de preluare a unor reguli care să oblige operatorii de a nu se opune la preluare, pentru a încuraja serviciul public media și principalele companii comerciale de media să facă disponibile canalele lor pentru operatori noi care doresc să le întrebuințeze. Orice măsuri care rezultă din acest proces trebuie să ia în considerare regulile privind protecția drepturilor de proprietate intelectuală.”

4. Rezoluția Adunării Parlamentare 1387 (2004) privind monopolul asupra presei electronice și posibilul abuz de putere în Italia

73. Această rezoluție, adoptată de către Adunarea Parlamentară la data de 24 iunie 2004, prevede:

"1. Italia este un membru fondator al Consiliului Europei și sprijină cu fermitate idealurile pe care acesta le apără. Adunarea Parlamentară este îngrijorată de concentrarea puterii politice, comerciale și de mass-media în mâinile unei singure persoane, prim-ministrul Silvio Berlusconi.

2. Adunarea Parlamentară nu poate accepta ca această anomalie să fie minimizată pe motiv că nu reprezintă decât o problemă potențială. O democrație este judecată nu doar în manifestarea ei de zi cu zi, ci și în funcție de principiile pe care statul respectiv le afirmă cu privire la proprii cetățeni și pe plan internațional. Adunarea reamintește că, în conformitate cu articolul 10 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, statele au datoria de a proteja și, atunci când este necesar, de a lua măsuri pozitive pentru a proteja și promova pluralismul mass-media.

3. Adunarea deplânge faptul că mai multe guverne consecutive italiene începând cu anul 1994, nu au reușit să rezolve problema de conflict de interese și că legislația corespunzătoare nu a fost încă adoptată de către parlamentul actual. Nu este de acord că principiul lui Bill Frattini ca re este în prezent în discuție – conform căruia doar managerii ar trebui să fie considerați responsabili, și nu proprietarii - oferă o soluție reală și cuprinzătoare conflictului de interese în ceea ce-l privește pe dl Berlusconi.

4. Prin Mediaset, grupul de radiodifuziune și de comunicare comercială principal din Italia și unul dintre cele mai mari din lume, Berlusconi deține aproximativ jumătate din radiodifuziune la nivel național. Rolul său de șef al guvernului, de asemenea, îl pune într-o poziție de a influența indirectă asupra organismului public de radiodifuziune, RAI, care este principalul concurent Mediaset. Cum Mediaset și RAI acoperă împreună aproximativ 90% din audiența TV și peste trei sferturi din resursele din acest sector, Berlusconi exercită un control fără precedent asupra mass-mediei celei mai puternice din Italia.

5. Acest duopol pe piața de televiziune este, în sine, o anomalie din punctul de vedere al regulilor antitrust. Status quo-ul a fost păstrat, deși prevederile legale care afectează pluralismul mass-media au fost deja declarate de două ori anti-constituționale și autoritățile competente au stabilit pozițiile dominante ale RAI și a celor trei canale de televiziune ale Mediaset. O ilustrare a acestei situații a fost un decret recent al prim-ministrului, aprobat de parlament, prin care s-a permis celui de-al treilea canal al RAI și Mediaset Retequattro să își continue activitatea cu încălcarea regulilor antitrust până la adoptarea unei noi legislații. Concurența în sectorul mass-media este distorsionată și de faptul că societatea de publicitate de Mediaset, Publitalia '80, are o poziție dominantă în publicitatea televizată. Adunarea regretă

excluderea continuă a unui radiodifuzor național potențial, Europa 7, câștigător al unei licitații publice din 1999 pentru a difuza pe frecvențe ocupate de canalul Mediaset, Retequattro.

6. Adunarea consideră că recent adoptata "Lege Gasparri" privind reforma sectorului radiodifuziunii nu poate garanta în mod eficient pluralismul în media doar prin multiplicarea canalelor de televiziune în curs de digitalizare. În același timp, permite în mod vădit grupului Mediaset să se extindă și mai mult, deoarece oferă jucătorilor de pe piață posibilitatea de a avea un monopol într-un anumit sector, fără a atinge vreodată limita antitrust în sistemul integrat global de comunicații (SIC). Adunarea ia act de faptul că aceste preocupări au determinat Președintele Republicii să se opună la versiunea anterioară a legii.

7. Adunarea este deosebit de preocupată de situația RAI, care este contrară principiilor de independență enunțate în Recomandarea Adunării 1641 (2004) privind serviciul public de radiodifuziune. RAI a fost întotdeauna o oglindă a sistemului politic al țării și pluralismul său intern a trecut de la reprezentarea proporțională a ideologiilor politice dominante din trecut la atitudinea câștigătorul ia totul, care reflectă sistemul politic actual. Adunarea ia act cu îngrijorare de demisiile președintelui RAI și al unuia dintre cei mai populari jurnaliști din țară, în semn de protest față de lipsa de reprezentare politică echilibrată în Consiliul de Administrație și împotriva influenței politice asupra programelor RAI.

8. În timp ce mass-media scrisă din Italia a furnizat în mod tradițional un mai mare pluralism și echilibru politic decât sectorul radiodifuziunii, majoritatea italienilor își primesc știrile prin intermediul televiziunii. Costul ridicat al ziarelor față de publicitatea televizată are un efect dăunător asupra mass-mediei italiene tipărite. Cu toate acestea, Adunarea dorește să salute aprobarea unor măsuri guvernamentale menite să ajute ziarele mici și mijlocii și alte măsuri pentru a stimula cititori de ziar.

9. Adunarea este extrem de preocupată de faptul că imaginea negativă pe care Italia o afișează pe plan internațional din cauza conflictului de interese în ceea ce-l privește pe dl Berlusconi, ar putea îngreuna eforturile Consiliului Europei de promovare a unei mass-media independente și imparțiale în noile democrații. Aceasta consideră că Italia, fiind unul dintre cei mai puternici contribuabili la funcționarea Organizației, are o responsabilitate deosebită în acest sens.

10. Adunarea subliniază că mai multe organisme internaționale, cum ar fi reprezentantul OSCE pentru libertatea mass-media și, mai recent, Parlamentul European, și-au exprimat îngrijorări similare. Adunarea salută măsurile pentru protejarea pluralismului mediatic propuse în Rezoluția Parlamentului European privind riscurile de încălcare, în Uniunea Europeană și în special în Italia, a libertății de exprimare și de informare (articolul 11 (2) din Carta drepturilor fundamentale) din 22 aprilie 2004, și anume faptul că protecția diversității mass-media ar trebui să devină o prioritate a dreptului Uniunii Europene al concurenței.

11. Adunarea invită, prin urmare, Parlamentul italian:

i. să adopte de urgență o lege pentru soluționarea conflictului de interese între proprietatea și controlul companiilor și descărcarea de gestiune a funcției publice, precum și pentru aplicarea de sancțiuni în cazurile în care există un conflict de interese cu descărcarea de gestiune a funcției publice la cel mai înalt nivel;

ii. să se asigure că legislația și alte măsuri de reglementare pun capăt practicii de lungă durată a ingerinței politicului în mass-media, luând în considerare, în special, Declarația Comitetului Miniștrilor privind libertatea discursului politic în media, adoptată la 12 februarie 2004;

iii. să modifice Legea Gasparri, în conformitate cu principiile stabilite în Recomandarea Comitetului Miniștrilor nr R (99) 1 privind măsurile de promovare a pluralismului mass-media:

- a. prin evitarea apariției unor poziții dominante pe piețele relevante din cadrul SIC;
- b. prin includerea de măsuri specifice pentru a pune capăt duopolului RAI - Mediaset;
- c. prin măsuri specifice, inclusiv pentru a se asigura că digitalizarea va garanta pluralismul de conținut.

12. Adunarea invită guvernul italian:

i. să inițieze măsuri pentru a aduce funcționarea RAI în conformitate cu Recomandarea Adunării 1641 (2004) privind serviciul public de radiodifuziune, cu Declarația celei de-a patra Conferințe Ministeriale Europene privind politica comunicațiilor de masă de la Praga și cu Recomandările Comitetului Miniștrilor R (96) 10 privind garantarea independenței serviciului public de radiodifuziune și Rec (2003) 9 privind măsurile de promovare a contribuției democratice și sociale a televiziunii digitale;

ii. să dea un exemplu pozitiv internațional prin propunerea și susținerea inițiativelor în cadrul Consiliului Europei și a Uniunii Europene care vizează promovarea pluralismului mass-media la nivel european.

13. Adunarea cere Comisiei de la Veneția să dea un aviz asupra compatibilității Legilor Gasparri și Frattini cu standardele Consiliului Europei în domeniul libertății de exprimare și al pluralismul mass-media, în special în lumina jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului. "

5. Opinia Comisiei de la Venetia privind compatibilitatea legilor italiene "Gasparri" și "Frattini" cu standardele Consiliului Europei în materia libertății de exprimare și a pluralismului în mass-media

74. Avizul Comisiei de la Veneția, adoptat la cea de-a 63-a sesiune plenară (10-11 iunie 2005), formulat după cum urmează, în măsura în care este relevant în speță:

"Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a solicitat Comisiei de la Veneția să dea un aviz asupra compatibilității celor două legi italiene privind sistemul de radiodifuziune (denumită în continuare "Legea Gasparri"), precum și cu privire la conflictul de interese ("Legea Frattini") sunt în conformitate cu standardele Consiliului Europei în domeniul libertății de exprimare și pluralismul mass-mediei.

...

În timp ce jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului nu oferă îndrumări specifice în domeniu, anumite principii pertinente pot fi, totuși, derivate din această jurisprudență: *in primis*, că libertatea de exprimare are un rol fundamental într-o societate democratică, în special în cazul în care, prin intermediul presei, aceasta servește la comunicarea de informații și idei de interes general, pe care, de altfel, publicul are dreptul de a le primi, și că statul este garantul ultim al pluralismului, mai ales în ceea ce privește mass-media audio-vizuală, a cărei programe sunt de multe ori difuzate pe scară foarte largă.

...

Pluralismul mediatic este atins atunci când există o multitudine de mijloace mass-media autonome și independente, la nivel național, regional și local, asigurând o varietate de conținut media care reflectă diferite puncte de vedere politice și culturale. În opinia Comisiei, pluralismul intern trebuie să fie realizat în fiecare sector mass-media, în același timp: nu ar fi acceptabil, de exemplu să se garanteze pluralismul în sectorul presei scrise, dar nu și în televiziune. Pluralitatea mass-media nu înseamnă numai existența unei pluralități de actori și de mijloace, aceasta înseamnă, de asemenea, existența unei game largi de mass-media, adică diferite tipuri de mass-media.

Instrumentele Consiliului Europei prevăd anumite mijloace de promovare a pluralismului mass-media, care includ:

- un cadru legislativ care să stabilească limite pentru concentrarea mass-media, instrumente pentru atingerea acestui deziderat includ limitele superioare admisibile (care urmează să fie măsurate pe baza unuiu sau a unei combinații de elemente, cum ar fi cota de audiență sau capitalul social sau veniturile) ale controlului unei singure companii de mass-media într-una sau mai multe piețe relevante;
- autorități specifice de reglementare a mass-media, cu competențe de a acționa împotriva concentrării;
- măsuri specifice împotriva integrării pe verticală (controlul elementelor-cheie ale activităților de producție, de difuzare, de distribuție și servicii conexe de către o singură societate sau de grup);
- independența autorităților de reglementare;
- transparența mass-media;
- măsuri pro-active pentru a promova producția și difuzarea de conținut diversificat;
- acordarea, pe baza unor criterii obiective și nepărtinitoare, în cadrul unor proceduri transparente și supuse unui control independent, de sprijin financiar direct sau indirect pentru a crește pluralismul;
- instrumente de autoreglementare, cum ar fi liniile directoare editoriale și statutele care stabilesc independența editorială.

În ceea ce privește dispozițiile din Legea Gasparri care vizează protejarea pluralismul mass-media, Comisia consideră de la bun început că simpla creștere a numărului de canale de televiziune digitală nu este suficientă în sine pentru a garanta pluralismul mass-media. Canalele noi disponibile pot avea audiențe foarte mici, dar cu costuri similare. În cele din urmă, companiile mai mari se vor bucura de o putere de cumpărare mai mare într-o gamă largă de activități, cum ar fi achizițiile de program, și, astfel, se vor bucura de avantaje semnificative asupra altor furnizori naționali de conținuturi de presă.

Comisia consideră, prin urmare, că pragul de 20% din canale nu este un indicator clar al cotei de piață. Acesta ar trebui să fie combinat, de exemplu, cu un indicator de cotă de audiență.

În ceea ce privește al doilea prag stabilit în Legea Gasparri, care este de 20% din veniturile din Sistemul integrat de comunicații (SIC), Comisia consideră că SIC reflectă cu siguranță, o tendință modernă, dar nu ar trebui, cel puțin în această definiție foarte largă, să fie folosit deja în această etapă în locul criteriului "piața relevantă", deoarece are ca efect diluarea eficacității instrumentelor care vizează protecția pluralismului. Într-adevăr, acesta poate permite unei societăți anume să se

bucure de cote ridicate de venituri pe piețele individuale, rămânând, în același timp, sub pragul de 20% pentru întregul sector.

Într-adevăr, Comisia constată că efectul combinat al noului cadru prevăzut în Legea Gasparri a relaxat dispozițiile anterioare anti-concentrare ale căror norme maxime permise fuseseră depășite de Mediaset și RAI. În consecință, i s-a permis Retequattro să continue să ocupe frecvențelor analogice.

Comisia consideră, prin urmare, că criteriul SIC ar trebui să fie înlocuit cu criteriul utilizat anterior - "piața relevantă", așa cum este cazul în alte țări europene.

...

În ceea ce privește dispozițiile privind migrația radiodifuzorilor de radio și televiziune de la analog la frecvențe digitale, Comisia are impresia că Legea Gasparri a încercat să amâne găsirea unei soluții la problema reală a concentrării mass-media în piața de televiziune până la o dată viitoare, și se bazează în mare măsură pe momentul când digitalizarea va fi deplină. În opinia Comisiei, această abordare nu este satisfăcătoare, deoarece, dacă *status quo*-ul este menținut, este probabil ca Mediaset și RAI să rămână actorii dominanți în televiziunea italiană. În acest sens, Comisia reamintește că, în timp ce măsurile generale anti-trust sunt prevăzute împotriva abuzului de poziție dominantă, în sectorul mass-media pozițiile dominante sunt interzise ca atare.

...

În ceea ce privește privatizarea RAI, care ar trebui să conducă la reducerea gradului de politicizare a radiodifuzorului public, Comisia constată că schimbările de la RAI vor permite controlul guvernului asupra radiodifuzorului public pentru o perioadă de timp neprevizibilă. Atât timp cât actualul guvern este în funcție, în afară de a controla propriile trei canale de televiziune naționale, prim-ministrul va avea un anumit control din cele trei canale publice de televiziune naționale. Comisia își exprimă îngrijorarea cu privire la riscul ca această situație atipică să sporească chiar amenințarea monopolului, care ar putea constitui, în temeiul jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, o ingerință nejustificată în dreptul la libera exprimare.

..."

6. Documentul de discuție al Comisarului Drepturilor Omului privind "pluralismul presei și drepturile omului"

75. Document de discuție din 6 decembrie 2011 al Comisarului pentru Drepturile Omului, în măsura în care este relevant în speță, are următorul cuprins:

"3.2 cazul Italiei

Istoria așa-numitei "anomalii italiene" este ilustrativă pentru modul în care monopolizarea radiodifuziunii (prin supra-consolidare și super-fuziuni) poate constitui un pericol acut, chiar și în democrațiile mai vechi.

Libertatea de exprimare și libertatea presei sunt într-o stare bună de sănătate în Italia. Cu toate acestea, piața de radiodifuziune este în mod regulat menționată ca "anomalia italiană".

În ultimele două decenii, nicio a treia forță nu a fost în măsură să spargă așa-numitul duopol: dominația pieței naționale de televiziune de către proprietarul privat,

Mediaset, și de proprietarul public Radiotelevisione Italiana, RAI. Duopolul a fost însoțit de un monopol practic al Mediaset, în sectorul comercial de televiziune și pe piața de publicitate. Înainte de digitalizare, cota de duopol a fost de aproximativ 90% (ambele dețineau câte trei canale). Veniturile combinate și piața de publicitate furnizau, de asemenea, dovezi ale duopolului.

Italia are, de asemenea, o istorie de control asupra serviciului public de televiziune de către partidele politice și guverne. Ca Prim-ministru, Silvio Berlusconi este co-proprietar al Mediaset, iar temerile cu privire la controlul guvernamental al RAI sunt agravate de teama de control guvernamental a celei mai importante surse de informare din țară, televiziunea.

Așa-numitele legi Gasparri și Frattini din 2004 ar fi trebuit să ofere garanții pentru pluralismul mass-media, și să prevină situațiile de tip "două capete". Cu toate acestea, nici digitalizarea universală, nici normele de concurență singure nu pot garanta diversitatea culturală și pluralismul politic în mass-media, mai ales în situațiile în care există deja concentrare mass-media și, practic, aceasta este menținută sau chiar îmbunătățită prin lege. Normele de tranziție de la analogic la digital prevăzute de Legea Gasparri, în ciuda forței lor inovatoare, permit duopolului să-și folosească puterea economică deja dobândită pentru a se extinde pe noi piețe digitale.

Standardele europene interzic proprietatea politică sau părtinitoare sau controlul radiodifuzorilor privați, în scopul de a evita ingerința politicului sau executivului. Germania și Marea Britanie impun restricții asupra proprietății directe sau controlul mass-media de către actorii politici; țările UE impun, de asemenea, ca radiodifuzorii să mențină independența față de partidele politice și politicieni. Italia, în ciuda legii sale Frattini, face aceasta. "

B. Parlamentul European

76. Rezoluția Parlamentului European privind riscurile de încălcare, în Uniunea Europeană și în special în Italia, a libertății de exprimare și de informare (articolul 11 (2) din Carta Drepturilor Fundamentale (2003/2237 (INI)) prevede după cum urmează, în măsura în care este relevant în speță:

"Situația din Italia

... Ia act de faptul că nivelul de concentrare al pieței de televiziune din Italia este în prezent cel mai mare din Europa și că, în timp ce televiziunea italiană oferă douăsprezece canale naționale și zece la cincisprezece canale regionale și locale, piața este caracterizată de duopolul dintre RAI și Mediaset, ambii operatori reprezentând împreună aproape 90% din cota de audiență și colectând 96,8% din resursele de publicitate, față de 88% în Germania, 82% în Regatul Unit, 77% în Franța și 58% în Spania;

Ia act de faptul că grupul Mediaset este cel mai mare grup privat de televiziune și comunicații în Italia și unul dintre cele mai mari din lume și controlează (printre altele) rețele de televiziune (RTI SpA) și deținători de francize de publicitate (Publitalia '80), ambele fiind deja formal considerate ca deținând o poziție dominantă cu încălcarea dreptului național (Legea nr 247/97) de către Autoritatea de Reglementare în Comunicații (decizia 226/03);

Observă că unul dintre sectoarele în care conflictul de interese este cel mai evident este cel de publicitate, având în vedere faptul că în anul 2001 grupul Mediaset a primit două treimi din resursele publicitare televizate, în valoare totală de 2.500 milioane de

euro, și că principalele companii italiene și-au transferat o mare parte din investițiile lor în materie de publicitate de la presa scrisă la rețelele Mediaset și de la RAI la Mediaset;

Ia act de faptul că președintele Consiliului de Miniștri italian nu și-a rezolvat conflictul de interese sale așa cum a promis în mod explicit, ci, dimpotrivă, și-a crescut capitalul de control în societatea Mediaset (de la 48.639 până la 51.023%%), reducând astfel drastic propria datorie netă printr-o creștere semnificativă a veniturilor din publicitate, în detrimentul veniturilor concurenților și, mai presus de toate, a finanțărilor de publicitate pentru presa scrisă;

Regretă cazuri repetate și documentate de interferență guvernamentală, de presiune și cenzură în ceea ce privește structura corporativă și programe (chiar în ceea ce privește programele satirice) a serviciului public de televiziune RAI, începând cu concedierea a trei bine-cunoscuți profesioniști, la cererea senzațională făcută public de către Președintele Consiliului de Miniștri italian, în aprilie 2002 - în contextul în care majoritatea absolută a membrilor consiliului de guvernatori RAI și ai organismului de control parlamentar sunt membri ai partidelor aflate la guvernare, această presiune fiind apoi extinsă la alte mijloace media care nu se află sub proprietatea lui, care a condus, printre altele, la demisia editorului ziarului *Corriere della Sera* în mai 2003;

Constată, prin urmare, că sistemul italian prezintă o anomalie din cauza unei combinații unice de putere economică, politică și mass-media în mâinile unui singur om - actualul președinte al Consiliului de Miniștri italian - și că guvernul italian are, în mod direct sau indirect, controlul asupra tuturor canalelor de televiziune cu difuzare națională;

Ia act de faptul că, în Italia, sistemul de radiodifuziune operează în condiții extralegale de zeci de ani, astfel cum în mod repetat s-a recunoscut de către Curtea Constituțională, fenomen în fața căruia eforturile legiuitorului și a instituțiilor competente s-au dovedit ineficiente, RAI și Mediaset fiecare continuând să controleze trei posturi terestre analogice de televiziune, în ciuda faptului că Curtea Constituțională în hotărârea sa nr. 420 din 1994 a declarat inadmisibil ca una și aceeași entitate să sifuzeze peste 20% dintre programele de televiziune transmise pe piața internă pe frecvențe terestre (adică mai mult de două programe) și a constatat că regimul de reglementare în temeiul Legii nr. 223/90 este contrar Constituției italiene, în ciuda faptului că este un "regim de tranziție"; nici Legea nr. 249/97 (de instituire a Autorității de garantare a Comunicațiilor și cu privire la normele de telecomunicații și radio și sisteme de televiziune), nu respectă prescripțiile Curții Constituționale, care, în hotărârea sa nr. 466/02, a declarat neconstituționalitatea articolului 3 alineatul (7) din lege, "în măsura în care acesta nu prevede stabilirea unui termen limită, care, în orice caz, să nu depășească 31 decembrie 2003, de la care programele transmise de radiodifuzorii care depășesc limitele prevăzute la alineatul 6 al articolului 3 trebuie să fie difuzate în exclusivitate prin satelit sau prin cablu";

Ia act de faptul că, în noiembrie 2002 (Hotărârea 466/2002), Curtea Constituțională italiană a declarat că sistemul italian privat de televiziune la nivel național în mod analog a evoluat în situații de ocupație simplă *de facto* a frecvențelor (exploatarea instalațiilor, fără concesiuni și autorizații), și nu în raport cu dorința de pluralism în distribuirea frecvențelor și planificarea corespunzătoare a audiovizualului ... Această situație de fapt nu garantează, prin urmare, respectarea pluralismului extern de informații, care este o cerință esențială prevăzută de jurisprudența constituțională relevantă ... În acest context, având în vedere existența (și agravarea) a situației, care a fost constatată ilegală prin Hotărârea nr 420 în 1994 și a rețelelor considerate "surplus" de legiuitorul din 1997, trebuie să fie stabilit un termen limită cert și

obligatoriu pentru a se asigura compatibilitatea cu normele constituționale; observă că, cu toate acestea, termenul pentru reformarea sectorului audiovizual, nu a fost respectat și că legea pentru reforma sectorului audiovizual a fost trimisă înapoi de către președintele Republicii pentru o nouă examinare de către Parlament, ca urmare a nerespectării principiilor enunțate de către Curtea Constituțională;

...

Speră că definiția legislativă cuprinsă în proiectul de act de reformare a sectorului audiovizual (articolul 2, punctul G al legii Gasparri) de "sistem integrat de comunicatii", ca piață relevantă nu intră în conflict cu normele comunitare de concurență, în sensul a articolului 82 din Tratatul CE sau cu numeroase hotărâri ale Curții de Justiție, și nu fac imposibilă o definiție clară și fermă a pieței de referință;

Speră, de asemenea, că "sistemul de atribuire a frecvențelor" prevăzut în proiectul de lege nu constituie legitimizarea situației de fapt și nu intră în conflict, în special, cu Directiva 2002/21/CE, articolul 7 din 2002/20 / CE sau Directiva 2002/77/CE, care precizează, printre altele, faptul că atribuirea frecvențelor radio pentru servicii de comunicații electronice trebuie să se bazeze pe criterii obiective, transparente, nediscriminatorii și proporționale;

Subliniază îngrijorarea profundă în legătură cu neaplicarea legii și neexecutarea hotărârilor Curții Constituționale, cu încălcarea principiului legalității și a statului de drept, precum și cu incapacitatea de a reforma sectorul audiovizual, afectându-se, astfel, dreptul cetățenilor la informare pluralistă, un drept care este, de asemenea, recunoscut și în Carta drepturilor fundamentale;

Este preocupat de faptul că situația din Italia, ar putea apărea și în alte state membre și în țările în curs de aderare în cazul în care un magnat mass-media alege să intre în politică;

Regretă faptul că Parlamentul italian nu a adoptat încă un regulament pentru rezolvarea conflictului de interese al președintelui Consiliului de Miniștri italian, care, s-a promis că se va realiza în prima sută de zile ale guvernului său;

Consideră că adoptarea unei reforme generale a sectorului audiovizual ar putea fi facilitată dacă ar conține garanții specifice și adecvate pentru a preveni conflictele actuale sau viitoare de interes în activitățile membrilor executivului local, regional sau național care au interese substanțiale în privat sectorul audiovizual;

Speră, în plus, că proiectul de lege Frattini privind conflictul de interese nu se va opri de la recunoașterea *de facto* a conflictului de interese al premierului, ci va oferi mecanisme adecvate pentru a preveni această situație pe viitor;

Regretă faptul că, în cazul în care obligațiile statelor membre pentru a asigura pluralismul în mass-media ar fi fost fost definite după Carta verde privind pluralismul din 1992, situația actuală din Italia ar fi putut fi, eventual, evitată;

...

Invită Parlamentul italian:

- să accelereze lucrările privind reforma sectorului audiovizual, în conformitate cu recomandările Curții Constituționale italiene și ale președintelui Republicii, ținând cont de dispozițiile din Legea Gasparri, care sunt incompatibile cu dreptul comunitar, astfel cum este menționat de către aceste autorități;

- să găsească o soluție reală și adecvată la problema conflictului de interese al președintelui Consiliului de Miniștri italian, care, de asemenea, controlează în mod

direct principalul furnizor de televiziune privată și, în mod indirect, pe cel de televiziune publică, principala franciză publicitate și multe are alte activități în legătură cu audiovizualul și media,

- să ia măsuri pentru a asigura independența serviciului public de radiodifuziune ".

ÎN DREPT

I. OBSERVAȚII PRELIMINARE

77. În cadrul audierii din data de 12 octombrie 2011, reclamantii au clarificat domeniul temporal al cazului adus în fața Curții. În special, au precizat că plângerile lor se referă numai la perioada cuprinsă între 28 iulie 1999, data decretului ministerial prin care Centro Europa 7 Srl i s-a acordat o licență pentru difuzarea programelor de televiziune la nivel național (a se vedea punctul 9 de mai sus) și 30 iunie 2009, data de la care aceasta a fost autorizată să folosească un singur canal și a fost aptă să înceapă difuzarea (a se vedea punctul 16 de mai sus). Curtea se va limita, prin urmare, la examinarea dacă drepturile fundamentale ale reclamantilor au fost încălcate în perioada menționată mai sus, și nu va lua în considerare orice încălcări similare, care ar fi avut loc înainte de 28 iulie 1999 sau după 30 iunie 2009.

II. EXCEPȚIILE PRELIMINARE ALE GUVERNULUI

A. Calitatea de victimă a societății reclamante

78. Guvernul a observat că societății reclamante i s-au alocat frecvențele în baza unui decret ministerial din 11 decembrie 2008 (a se vedea punctul 16 de mai sus), și a susținut că orice dispută pe această temă a fost încheiată prin acordul din 9 februarie 2010 (a se vedea punctul 19 de mai sus). Mai mult decât atât, la 20 ianuarie 2009, *Consiglio di Stato* a acordat reclamantulei 1,041,418 EUR cu titlu de despăgubiri (a se vedea punctul 45 de mai sus). Guvernul a susținut că, având în vedere aceste măsuri în ansamblu, Centro Europa 7 Srl nu se mai poate pretinde a fi victimă a actelor de care se plânge (*mutatis mutandis*, *Scordino c. Italiei* (nr. 1) [MC], nr 36813/97, § 179, CEDO 2006-V).

79. Compania reclamantă a susținut că, deși alocarea frecvențelor s-a făcut după aproape zece ani de la acordarea licenței și ea se poate încă pretinde victimă a pretinselor încălcări, deoarece despăgubirea acordată de către *Consiglio di Stato* nu este insuficientă pentru acoperirea prejudiciului suferit și nu reflectă impactul său real. În ceea ce privește acordul din 9 februarie 2010, acesta se referă la atribuirea unor frecvențe suplimentare față de cele alocate în decretul din decembrie 2008 și, prin urmare, nu intră în domeniul de aplicare al prezentei cereri.

80. Curtea reiterează că este de în primul rând de competența autorităților naționale să remedieze orice presupusă încălcare a Convenției. În această privință, problema dacă un reclamant se poate pretinde a fi victimă a unei preținse încălcări este relevantă în toate etapele procedurii (a se vedea *Burdov c. Rusiei*, nr. 59498/00, § 30, CEDO 2002-III,).

81. Curtea reiterează în continuare că o decizie sau o măsură favorabilă reclamantului nu este în principiu suficientă pentru a-l priva de statutul de "victimă", decât dacă autoritățile naționale au recunoscut, în mod explicit sau în substanță, și apoi au reparat, încălcarea Convenției (a se vedea *Eckle c. Germaniei*, 15 iulie 1982, § § 69 și următoarele, Seria A, nr 51, *Amuur c. Franței*, 25 iunie 1996, § 36, Culegere de hotărâri și decizii 1996 III; *Dalban c. României* [GC], nr 28114/95, § 44, CEDO 1999-VI, și *Jensen împotriva Danemarcei* (dec.), nr 48470/99, CEDO 2001-X).

82. Problema dacă o persoană poate pretinde încă a fi victimă a unei preținse încălcări a Convenției, presupune din partea Curții o examinare *ex post facto* a situației sale (a se vedea *Scordino (nr. 1)*, citată mai sus, § 181).

83. În speță, societății reclamante i s-au fost alocat frecvențe de radiodifuziune în decembrie 2008 și a fost capabil să emită de la 30 iunie 2009 (a se vedea punctul 16 de mai sus). Alocarea frecvențelor pune capăt situației denunțate de către compania reclamantă în cererea sa. Cu toate acestea, în opinia Curții, acest lucru nu constituie o recunoaștere implicită a unei încălcări a Convenției, sau despăgubiri pentru perioada în care Centro Europa 7 Srl a fost împiedicată să emită.

84. Curtea consideră în continuare că nu a existat nicio confirmare, fie explicită sau în substanță, a unei încălcări a articolului 10 din Convenție și a articolului 1 din Protocolul 1, în cadrul procedurii interne. Se observă, în acest sens, că, în 2005, *Consiglio di Stato* a hotărât să suspende examinarea recursului companiei reclamante și a cerut CJUE să pronunțe o hotărâre preliminară cu privire la interpretarea dispozițiilor tratatului privind libertatea de a presta servicii și concurența, Directiva 2002/21/EC ("directiva-cadru"), Directiva 2002/20/CE ("Directiva privind autorizarea"), Directiva 2002/77/CE ("Directiva concurență"), precum și articolul 10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, în măsura în care articolul 6 din Tratatul privind Uniunea Europeană făcea referire la acestea (a se vedea punctul 32 de mai sus). CJUE a considerat că nu era necesar să se pronunțe cu privire la problema articolului 10 din Convenție, deoarece răspunsul său cu privire la articolul 49 CE și, începând de la data la care acestea au devenit aplicabile, articolul 9 alineatul (1) din directiva-cadru, articolul 5 alineatul (1), al doilea paragraf al articolului 5 alineatul (2) și articolul 7 alineatul (3) din Directiva privind autorizarea și la articolul 4 din Directiva concurență a permis instanței naționale să se pronunțe asupra cererii formulate de către compania reclamantă (a se vedea punctul 34 de mai sus).

85. În deciziile sale din 31 mai 2008 și 20 ianuarie 2009, *Consiglio di Stato* a considerat că nealocarea de frecvențe companiei reclamante s-a

datorat unor factori în esență, legislativi și că a existat un comportament neglijent din partea autorităților. În consecință, a acordat despăgubiri companiei reclamante în temeiul articolului 2043 din Codul civil (a se vedea paragrafele 37-38 de mai sus și 45-48).

86. În opinia Curții, *Consiglio di Stato* s-a limitat, în aceste decizii la antrenarea răspunderii extracontractuale în temeiul dispozițiilor generale ale Codului civil (a se vedea punctul 69 de mai sus), în sensul că cel care are un comportament intenționat sau din neglijență, care cauzează prejudicii este dator să plătească despăgubiri. Nu se indică în deciziile în cauză, că autoritățile ar fi încălcat principiile stabilite de Curte în ceea ce privește libertatea de exprimare sau dreptul la respectarea bunurilor, sau ambele. Ar trebui remarcat, în acest sens, că *Consiglio di Stato* nu a făcut nicio referire la aceste principii.

87. În cele din urmă, în fața Curții, Guvernul nu a recunoscut că ar fi existat vreo încălcare a Convenției. În aceste condiții, și în absența unei astfel de recunoașteri, Curtea consideră că societatea reclamantă poate pretinde a fi în continuare victima pretinselor încălcări.

88. Chiar presupunând că despăgubirea acordată de către *Consiglio di Stato* a fost suficientă și adecvată, Curtea consideră că acest lucru nu poate remedia lipsa de recunoaștere a pretinselor încălcări.

89. Prin urmare, Curtea respinge excepția Guvernului.

B. Calitatea de victimă a celui de-al doilea reclamant

90. Guvernul a susținut că al doilea reclamant, domnul Francescantonio Di Stefano, nu ar putea fi considerat ca având calitatea procesuală în fața Curții. El nu a explicat care este rolul său în cadrul Centro Europa 7 Srl sau cum s-ar califica drept o victimă. Guvernul a mai observat că nu era acționar unic al societății în cauză și că toate deciziile administrative au fost date în ceea ce privește societatea.

91. Reclamantii au susținut că, în conformitate cu jurisprudența Curții (referindu-se la *Glas Nadezhda EOOD și Anatoli Elenkov c. Bulgariei*, nr. 14134 / 02, § 41, 11 octombrie 2007, și *Groppera AG radio și alții c. Elveției*, 28 martie 1990, § 49, seria A nr 173), acționarul unic și reprezentantul legal al unei societăți pot fi, de asemenea, considerați ca victime a unei interdicții privind emisiile radio-TV.

92. Curtea reiterează faptul că termenul de "victimă", utilizat în articolul 34 din Convenție, desemnează persoana direct afectată de actul sau de omisiunea care face obiectul cauzei (a se vedea, printre alte autorități, *Vatan c. Rusiei*, nr. 47978/99, § 48, 7 octombrie 2004). Reiterează faptul că o persoană nu se poate plânde de o încălcare a drepturilor sale în cadrul unei proceduri la care el sau ea nu a fost parte, chiar dacă el sau ea era acționar și/sau director al unei societăți, care a fost parte în proces (a se vedea, printre alte autorități, *F. Santos, Lda și Fachadas împotriva Portugaliei*

(dec.), nr. 49020/99, CEDO 2000-X., și *Nosov c. Rusiei* (dec.), nr. 30877/02, 20 octombrie 2005). În plus, în timp ce în anumite circumstanțe proprietarul unic al unei societăți poate pretinde a fi o "victimă" în sensul articolului 34 al Convenției, în cazul în care măsurile contestate au fost luate în ceea ce privește compania lui sau a ei (a se vedea, printre alte autorități, *Ankarcrona c. Suediei* (dec.), nr. 35178/97, CEDO 2000-VI, și *Glas Nadezhda EOOD și Anatoli Elenkov*, citată mai sus, § 40), atunci când nu este cazul, ignorarea personalității juridice a societății poate fi justificată numai în circumstanțe excepționale, în special în cazul în care este stabilit în mod clar că este imposibil pentru companie să aplice instituțiile Convenției prin organele instituite în conformitate cu actul său constitutiv sau - în caz de lichidare - prin intermediul lichidatorilor săi (a se vedea *Meltex SRL și Movsesyan c. Armeniei*, nr. 32283/04, § 66, 17 iunie 2008; vezi, de asemenea, *Agrotexim și alții c. Greciei*, 24 octombrie 1995, § 66, seria A nr. 330-A; *CDI Holding, Aktiengesellschaft și alții c. Slovaciei* (dec.), nr. 37398/97, 18 octombrie 2001; și *Amat-G SRL și Mebaghishvili c. Georgiei*, nr. 2507/03, § 33, CEDO 2005 VIII)..

93. Curtea observă de la bun început că nu s-au identificat astfel de circumstanțe excepționale în cauza de față (a se vedea, prin contrast, *GJ c. Luxemburg*, nr. 21156/93, § 24, 26 octombrie 2000). Ea constată de asemenea, că al doilea reclamant nu a prezentat nicio probă care să demonstreze că el a fost, de fapt, acționar unic al Centro Europa 7 Srl. Toate documentele aflate în posesia Curții indică faptul că societatea reclamantă, ca o entitate juridică distinctă, a luat parte la cererea de ofertă și i s-a acordat o licență de televiziune; în plus, toate deciziile instanțelor italiene în cursul procedurii interne în cauză priveau exclusiv compania reclamantă (vezi *Meltex Ltd și Movsesyan*, citată mai sus, § 67). Astfel, Curtea deduce că refuzul de a aloca frecvențe și procedurile judiciare care decurg din aceasta a afectat numai interesele companiei reclamante. În consecință, nu se poate considera că al doilea reclamant ar fi "victimă", în sensul articolului 34 din Convenție.

94. Având în vedere cele de mai sus, Curtea conchide că cererea, celui de-al doilea reclamant este incompatibilă *ratione personae* cu prevederile Convenției, în sensul articolului 35 § 3 (a) și trebuie să fie respinsă în conformitate cu articolul 35 § 4.

95. Curtea se va limita, prin urmare, la examinarea plângerilor companiei reclamante.

C. Abuzul de dreptul la un recurs individual

96. Guvernul a susținut că societatea reclamantă a abuzat de dreptul său la un recurs individual. Ei au susținut că societatea nu a informat Curtea asupra procedurii de executare în ceea ce privește atribuirea frecvențelor, ceea ce a dus la rezolvarea conflictului prin acordul încheiat între Centro

Europa 7 Srl și Guvern (a se vedea paragrafele 19-20 de mai sus). Compania reclamantă a omis să informeze, astfel, Curtea cu privire la elemente esențiale pentru examinarea cauzei (*Kerechashvili c. Georgiei* (dec.), nr. 5667/02, CEDO 2006-V).

97. Curtea reiterează că o cerere poate fi respinsă pentru abuz al dreptului de petiționare dacă aceasta a fost cu bună știință bazată pe fapte neadevărate, cu intenția de a induce în eroare Curtea (a se vedea *Varbanov c. Bulgariei*, nr. 31365/96, § 36, CEDO 2000 -X). Același lucru este valabil și în cazul în care evoluții semnificative au loc în cursul procedurii în fața Curții și - în ciuda obligației exprese prevăzute de articolul 47 § 6 din Regulamentul Curții - reclamantul nu dezvăluie aceste informații Curții, pentru ca aceasta să se pronunțe în deplină cunoștință de cauză (a se vedea *Hadrabová și alții c. Cehiei* (dec.) nr. 42165/02 și 466/03, 25 septembrie 2007, și *Predescu c. României*, nr. 21447/03, § § 25 27, 2 decembrie 2008). Cu toate acestea, chiar și în astfel de cazuri, intenția reclamantului de a induce în eroare Curtea trebuie să fie întotdeauna stabilită cu suficientă certitudine (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Melnik c. Ucrainei*, nr. 72286/01, § § 58-60, 28 martie 2006, și, *Nold c. Germaniei*, nr. 27250 / . 02, § 87, 29 iunie 2006).

98. În cauza de față, Curtea constată că plângerile companiei reclamante privesc incapacitatea sa de a difuza în perioada 28 iulie 1999 – 30 iunie 2009 (a se vedea punctul 77 de mai sus) și că, în formularul de cerere, compania a declarat că a obținut frecvențele în 2008, și i s-a permis să difuzeze începând cu luna iunie 2009.

99. În aceste condiții, nu se poate trage concluzia că societatea reclamantă nu a informat Curtea de la începutul procedurii de unul sau mai multe elemente esențiale pentru examinarea cauzei. De asemenea, trebuie remarcat faptul că acordul cu Ministerul și cererea de radiere de pe rol a cauzei în fața Tribunalului Administrativ Regional sunt evenimente care au avut loc la 9 februarie 2010 și, respectiv, 8 martie 2011 (a se vedea punctele 19-22 de mai sus), deci mult după sfârșitul perioadei la care cererea de față se referă. În consecință, nu există niciun temei pentru a considera că societatea reclamantă a abuzat de dreptul său de recurs individual.

100. Așadar, excepția guvernului nu poate fi admisă.

D. Depunerea cu întârziere a cererii

101. În cursul audierii din 12 octombrie 2011, Guvernul a obiectat că regula de șase luni prevăzută de articolul 35 § 1 al Convenției nu a fost respectată, deoarece decizia internă finală a fost cea a *Consiglio di Stato* nr. 2622, disponibilă părților la data de 31 mai 2008. A susținut că prin această decizie *Consiglio di Stato* a menținut hotărârea Tribunalului Administrativ Regional care declarase inadmisibilă cererea de alocare a

frecvențelor. Cererea din 20 iulie 2009, prin urmare, a fost depusă după expirarea termenului.

102. Curtea reiterează că regula de șase luni nu poate fi interpretată în sensul că impune reclamantilor să formuleze o cerere în fața Curții înainte ca poziția lor în legătură cu faptele de care se plâng să fie definitiv stabilită la nivel național (a se vedea *Varnava și alții c. Turciei* [MC], nr. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90 și 16073/90, § 157, CEDO 2009). În cazul în care reclamantul se plânge de o situație continuă, termenul de șase luni începe să curgă odată ce situația ia sfârșit (a se vedea, printre multe alte autorități, *Ortolani c. Italiei* (dec.), nr. 46283/99, 31 mai 2001, și *Pianese c. Italiei și Olandei* (dec.), nr. 14929/08, § 59, 27 septembrie 2011).

103. În cauza de față, în decizia sa din 31 mai 2008, *Consiglio di Stato* a refuzat cererea societății reclamante de alocare a frecvențelor, considerând că instanțele judecătorești nu au competența să ia măsura solicitată în locul autorităților administrative. Acesta a decis că Ministerul trebuia să dea o decizie cu privire la cererea companiei reclamante pentru alocarea frecvențelor prin aplicarea deciziei pronunțate între timp de către CJUE, și a amânat decizia sa privind acordarea de despăgubiri (a se vedea paragrafele 37-39 supra).

104. Așadar, chiar și după decizia Consiliului de Stat nr. 2622 din 31 mai 2008, compania reclamantă aștepta încă un răspuns din partea autorităților la cererea sa de alocare a frecvențelor. Din moment ce această decizie nu a fost una definitivă, aceasta nu a rezolvat toate cererile companiei reclamante, în special, problema prejudiciului, dacă prejudiciul era imputabil autorităților și dacă avea dreptul la despăgubiri. *Consiglio di Stato* s-a pronunțat asupra acestor aspecte abia prin hotărârea sa din 20 ianuarie 2009, prin care a ordonat Ministerului să achite companiei reclamante suma de 1,041,418 euro cu titlu de despăgubiri. Numai în această din urmă hotărâre *Consiglio di Stato* a recunoscut că atitudinea Ministerului a fost una neglijentă deoarece a acordat Centro Europa 7 Srl o licență fără alocarea fondurilor și nici a frecvențelor de radiodifuziune și, în al doilea rând, a existat o legătură de cauzalitate între comportamentul autorităților și prejudiciul pretins (a se vedea punctul 45-48 supra).

În plus, Curtea constată că situația de care compania reclamantă se plânge prin cererea formulată, și anume incapacitatea sa de a difuza programe de televiziune, nu a luat sfârșit decât la data de 30 iunie 2009 (a se vedea paragraful 16 supra), doar douăzeci de zile înainte de depunerea cererii de față.

105. În aceste condiții, excepția Guvernului că cererea a fost tardivă nu poate fi admisă.

E. Neepuizarea căilor de recurs interne

106. În opinia Guvernului, compania reclamantă nu a epuizat căile de recurs interne, deoarece nu a formulat, "cel puțin în substanță", un capăt de cerere întemeiat pe articolul 10 din Convenție în cererea sa din 18 februarie 2009 în fața Tribunalului Administrativ Regional prin care contesta decretul de 11 decembrie 2008 de alocare a frecvențelor (a se vedea paragraful 18 supra).

107. Compania reclamantă a contestat argumentul Guvernului și a afirmat că acțiunea formulată în fața Tribunalului Administrativ Regional nu face obiectul cererii sale la Curte.

108. Principiile generale privind epuizarea căilor de recurs interne sunt prevăzute în *Sejdovic împotriva Italiei* ([MC], nr 56581/00, §§ 43-46, CEDO 2006-II). Curtea notează că procedura la care Guvernul face referire, pendinte în fața instanțelor interne (a se vedea paragraful 23 supra), se referă la decretul din 11 decembrie 2008 prin care s-au alocat frecvențele. Decretul în cauză a pus capăt situației denunțate de către compania reclamantă în fața Curții, deoarece a constituit baza legală pe care aceasta a putut să difuzeze de la 30 iunie 2009 (a se vedea paragraful 16 supra). Rezultă că, în cadrul prezentei cereri, compania reclamantă nu poate fi obligată să aștepte rezultatul acestor proceduri pentru a se plânde în fața Curții.

109. În consecință, excepția preliminară a Guvernului de neepuizare a căilor de recurs interne trebuie să fie respinsă.

III. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 10 DIN CONVENȚIE

110. Compania reclamantă a pretins o încălcare a dreptului său la libertatea de exprimare, și mai ales libertatea de a comunica informații și idei. Ea s-a plâns, în special, că, pentru o perioadă de aproape zece ani, Guvernul nu i-a alocat nicio frecvență pentru difuzarea analogică terestră de televiziune. Acesta a afirmat că neaplicarea Legii nr. 249/1997 (a se vedea paragraful 56 supra), neexecutarea hotărârilor Curții Constituționale. 420/1994 și 466/2002 (a se vedea paragrafele 54 și 62 supra), precum și duopolul existent pe piața de televiziune italiană au încălcat articolul 10 din Convenție, care prevede:

"1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de a avea opinii și de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și indiferent de frontiere. Prezentul articol nu împiedică statele să prevadă licențe de sifuzare pentru societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune.

2. Exercițarea acestor libertăți, ce comportă îndatoriri și responsabilități, poate fi supusă unor formalități, condiții, restricții sau sancțiuni prevăzute de lege și care sunt necesare într-o societate democratică, în interesul securității naționale, integrității teritoriale sau siguranței publice, pentru prevenirea dezordinii sau criminalității, pentru protecția sănătății sau a moralei, pentru protecția reputației sau a drepturilor altora,

pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești . "

111. Guvernul a contestat acest argument.

A. Cu privire la admisibilitate

112. Curtea observă că această plângere nu este în mod vădit nefondată în sensul articolului 35 § 3 litera (a) din Convenție. În continuare, Curtea constată că aceasta nu este inadmisibilă din nici un alt motiv. Prin urmare, trebuie declarată admisibilă.

B. Cu privire la fond

1. Argumentele părților și ale terțului intervenient

(a) Societatea reclamantă

113. Compania reclamantă a susținut că nu a putut să difuzeze programe de televiziune în ciuda faptului că i s-a acordat o licență în acest sens în urma unei proceduri de licitație publică. Această încălcare a drepturilor sale rezultă din diferite măsuri legislative, administrative și judiciare adoptate de către statul italian, care acționează prin intermediul diferitelor organisme și instrumente. Această ingerință asupra dreptului său la libertatea de exprimare nu a fost nici justificat, nici necesară într-o societate democratică.

114. În opinia companiei reclamante, adoptarea unei serii de legi de tranziție a confirmat o practică provizorie, care a favorizat operatorii existenți, împiedicând-o să își exercite în mod eficient drepturile sale. Referindu-se la constatarea Curții în *Meltex Ltd și Movsesyan* (citată mai sus) a observat că, spre deosebire de acest caz, încălcarea, în cazul său, nu rezultă pur și simplu din negarea unui drept printr-o decizie anume, ci din refuzul, pentru mai mult de zece ani, de a pune în aplicare o licență acordată ca urmare a unei proceduri de licitație publică.

115. Compania reclamantă a susținut că refuzul de alocare a frecvențelor de emisie a constituit o ingerință în exercitarea drepturilor sale în temeiul articolului 10 § 1 al Convenției (*Meltex Ltd și Movsesyan*, citată mai sus, și *Glas Nadezhda EOOD și Anatoli Elenkov*, citată mai sus). Ingerința nu a fost prevăzută de lege, așa cum cere Convenția, din cauza neprevizibilității legislației de tranziție adoptată de către parlamentul național. Compania reclamantă a subliniat în continuare că instanțele italiene au aplicat legislația în cauză și au constatat că plățile compensatorii ar trebui să fie calculate începând cu 1 decembrie 2004, contrar a ceea ce CJUE statuase în hotărârea sa.

(b) Guvernul

116. Guvernul a arătat că în 1999 companiei reclamante i s-a alocat o licență care nu a conferit *ipso facto* și dreptul de a-i fi alocate și frecvențele de difuzare. În conformitate cu Decretul-lege nr. 5 din 23 ianuarie 2001, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 66 din 20 martie 2001 (a se vedea paragrafele 63-64 de mai sus), compania reclamantă ar fi putut achiziționa frecvențele necesare pentru a transmite programe. Cu toate acestea, nu s-a prevalat de această opțiune și nu a participat la licitația publică din 2007.

117. În opinia Guvernului, companiei reclamante nu i s-au alocat frecvențele, din cauza reorganizării generale a frecvențelor naționale și locale analogice într-un context de disponibilitate limitată, și pentru că mai multe companii care au depus oferte respinse în 1999 au formulat acțiuni în fața instanțelor naționale și li s-a permis să continue emisia fără licențe pe baza normelor anterioare.

118. Guvernul a declarat că scopul licitației publice din 1999 a fost de a selecta operatorii care să fie incluși în planul AGCOM. În consecință, scopul nu a fost acela de a aloca frecvențe în mod direct, deoarece programul de adaptare a instalațiilor urma să fie întocmit. În această privință, a subliniat faptul că ministerul nu a acordat nicio altă licență, în aceleași condiții, în 1999.

119. Guvernul a explicat că, după eșecul televiziunii prin cablu în Italia, Legea nr. 66/2001 a avut în vedere faptul că tranziția la televiziunea digitală terestră va avea loc până în 2006 cel târziu. Ulterior, Decretul-lege nr. 352/2003 și Legea nr. 112/2004 (a se vedea paragrafele 65-67 de mai sus), a precizat că dispozițiile tranzitorii vor înceta să se aplice o dată ce acoperirea digitală depășește 50% din totalul utilizatorilor, un nivel atins la 27 mai 2004.

120. Guvernul a mai notat faptul că CJUE a considerat că nu era necesar să se examineze dacă a existat o încălcare a articolului 10 din Convenție. În plus, în hotărârile nr. 242 și 243/2009, *Consiglio di Stato* a apreciat că televiziunea națională nu era un serviciu transfrontalier și că societatea reclamantă, în calitate de titular de licență, avea dreptul de a lua parte la proceduri de alocare a frecvențelor competitive și discriminatorii de la 1 ianuarie 2008. Acest rezultat a fost obținut cu decretul ministerial din 11 decembrie 2008 (a se vedea punctul 16 de mai sus), prin care societății reclamante i s-a fost alocat canalul 8 în banda de frecvență VHF III, care a devenit disponibil ca urmare a trecerii la radiodifuziunea digitală.

121. Guvernul a subliniat că Italia a trebuit să aducă treptat canalele naționale și locale în conformitate și că era esențial să concilieze drepturile dobândite de operatorii existenți cu interesele operatorilor noi și, mai ales, să evite orice risc de monopol sau de haos. Tranziția a permis, în special, operatorilor existenți să continue difuzarea și deținătorilor de licențe noi să-și dezvolte o rețea prin achiziționarea frecvențelor.

122. Guvernul a subliniat că, în conformitate cu jurisprudența Curții, reglementarea activităților societăților de televiziune este compatibilă cu articolul 10 din Convenție, care nu împiedică statele să examineze aspectele tehnice, drepturile și nevoile unui anumit public, natura și obiectivele canalelor, publicul potențial al acestora la nivel național și local, precum și obligațiile care decurg din angajamentele internaționale (*Informationsverein Lentia și alții c. Austriei*, 24 noiembrie 1993, seria A, nr. 276).

123. Guvernul a explicat că licența acordată companiei reclamante a însemnat că era într-o poziție protejată legal și că ar putea cumpăra frecvențe, utiliza capacitatea altor operatori de transmisie digitală și beneficia de "co-locăția celor doi operatori RAI și [Mediaset]".

124. Guvernul a observat că societatea reclamantă oferă în prezent clienților săi o serie de canale care transmit un conținut variat, inclusiv de filme de groază și filmele pentru adulți. În termeni practici, aceasta a operat într-un cadru limitat, deoarece programele sale pot fi vizionate doar prin utilizarea unui decodor pe care-l furnizează clienților săi. Acest lucru a servit pentru a ilustra câștigul reclamantei din exercitarea dreptului său la libertatea sa de a comunica informații și idei într-o societate democratică.

125. În cele din urmă, Guvernul a susținut că circumstanțele cauzei nu sunt în nici un fel comparabile cu cele din cauza *Meltex Ltd și Movsesyan* (citată supra).

(c) Terțul intervenient

126. *Open Society Justice Initiative* a început prin a prezenta o imagine de ansamblu asupra "Principiilor directoare privind pluralismul în difuziunea mass-media". Acesta s-a referit apoi la legislația și practicile din trei țări europene de dimensiuni similare cu Italia (Franța, Germania și Marea Britanie), înainte de a discuta standardele europene, conform cărora obligația de a asigura pluralismul impune limite privind proprietatea mass-media, în special în domeniul audiovizualului.

127. Acesta a examinat, de asemenea, controlul politic al radiodifuzorilor și a remarcat faptul că multe țări europene au adoptat sisteme juridice care interzic expres și/sau restricționează posibilitatea politicianilor și a partidelor politice de a conduce entități de radiodifuziune și de a controla programele acestora.

128. În opinia terțului intervenient, circumstanțele cauzei trebuie să fie analizate în contextul unei probleme mai mare și mai vechi în sectorul italian de radiodifuziune și informații. *Open Society Justice Initiative* a susținut că, în cazul în care Curtea ar constata o încălcare articolului 10, în acest caz, ar trebui să ordone statului italian să pună în aplicare măsuri cu caracter general pentru a garanta pluralismul în sistemul său de radiodifuziune.

2. *Aprecierea Curții*

(a) Principii generale privind pluralismul în mass-media audiovizuală

129. Curtea consideră că este oportun să înceapă prin a recapitula principiile generale stabilite în jurisprudența sa cu privire la pluralismul în mass-media audiovizuală. După cum s-a constatat de multe ori, nu poate exista democrație fără pluralism. Democrația se bazează pe libertatea de exprimare. Este de esența democrației să permită ca o diversitate de programe politice să fie propuse și dezbătute, chiar și cele care pun în discuție modul în care un stat este în prezent organizat, cu condiția ca acestea să nu dăuneze democrației în sine (a se vedea *Manole și alții c. Moldovei*, nr 13936/02, § 95, CEDO 2009 (extrase), și *Partidul Socialist și alții c. Turciei*, 25 mai 1998, § § 41, 45 și 47, *Culegere* 1998 III).

130. În această privință, Curtea observă că pentru a asigura pluralismul adevărat în sectorul audiovizual într-o societate democratică, nu este suficient să se asigure existența mai multor canale sau posibilitatea teoretică pentru potențialii operatori de a accesa piața audiovizualului. Este necesar, în plus, să se permită accesul efectiv la piață, astfel încât să se garanteze diversitatea conținutului programului global, reflectând pe cât posibil varietatea de opinii întâlnite în societatea căreia programele sunt destinate.

131. Libertatea de exprimare, astfel cum este garantată în articolul 10 § 1, constituie unul dintre fundamentele esențiale ale unei societăți democratice și una din condițiile primordiale ale progresului său (a se vedea *Lingens c. Austriei*, 8 iulie 1986, § 41, seria A nr. 103). Libertatea presei și mass-media de știri oferă publicului unul dintre cele mai bune mijloace de a cunoaște și de a-și forma o opinie asupra ideilor și atitudinilor liderilor politici. Este de datoria presei să transmită informații și idei cu privire la chestiunile politice și la alte subiecte de interes public. Nu numai presa are sarcina de a răspândi astfel de informații și idei: publicul are, de asemenea, dreptul de a le primi (a se vedea, de exemplu, *Handyside împotriva Marii Britanii*, 7 decembrie 1976, § 49, seria A nr 24, și *Lingens*, supra, §§ 41-42).

132. Mass-media audiovizuală, cum ar fi radioul și televiziunea, au un rol deosebit de important în acest sens. Din cauza puterii lor de a transmite mesaje prin intermediul sunetului și al imaginilor, asemenea mijloace mass-media au un efect mai puternic și mai rapid decât presa scrisă (a se vedea *Jersild c. Danemarcei*, 23 septembrie 1994, § 31, seria A nr. 298, și *Pedersen și Baadsgaard c. Danemarcei* [MC], nr. 49017/99, § 79, CEDO 2004-XI). Funcția televiziunii și a radioului de surse de divertisment în intimitatea locuinței ascultătorului sau privitorului consolidează impactul acestora (a se vedea *Murphy c. Irlandei*, nr. 44179/98, § 74, CEDO 2003-IX).

133. O situație în care un grup economic sau politic puternic în societate poate obține o poziție dominantă asupra mass-media audiovizuală și poate exercita, astfel, presiuni asupra radiodifuzorilor și reduce, în cele din urmă, libertatea lor editorială subminează rolul fundamental al libertății de exprimare într-o societate democratică, astfel cum este consacrat în Articolul 10 din Convenție, în special, în cazul în care servește pentru a comunica informații și idei de interes general, pe care, de altfel, publicul are dreptul de a primi (a se vedea *VGT Verein gegen Tierfabriken c. Elveției*, nr 24699/94, §§ 73 și 75, CEDO 2001-VI; a se vedea, de asemenea, *De Geillustreerde c. Olandei*, nr 5178/71, decizia Comisiei din 6 iulie 1976, § 86, Decizii și Rapoarte 8, p. 13). Acest lucru este valabil, de asemenea, în cazul în care poziția dominantă este deținută de către un radiodifuzor de stat sau public. Astfel, Curtea a statuat că, din cauza naturii sale restrictive, un regim de autorizare care permite radiodifuzorului public un monopol pe frecvențele disponibile nu poate fi justificat decât dacă se poate demonstra că există o nevoie stringentă de a face acest lucru (a se vedea *Informationsverein Lentia și alții*, citată mai sus, § 39).

134. Curtea observă că, într-un sector sensibil cum este mass-media audiovizuală, în plus față de obligația negativă de a nu interveni, statul are obligația pozitivă de a pune în aplicare un cadru legislativ și administrativ adecvat pentru a garanta pluralismul efectiv (a se vedea paragraful 130 supra). Acest lucru este cu atât mai important cu cât, precum în cazul de față, sistemul național al audiovizualului se caracterizează printr-un duopol.

Având în vedere cele de mai sus, ar trebui remarcat faptul că, în Recomandarea CM/Rec(2007)2 privind pluralismul și diversitatea conținutului mediatic (a se vedea paragraful 72 supra), Comitetul de Miniștri a reafirmat că "în scopul de a proteja și de a promova activ expresii pluraliste de idei și opinii, precum și diversitatea culturală, statele membre ar trebui să-și adapteze cadrele de reglementare existente, în special în ceea ce privește dreptul de proprietate mass-media, și să adopte orice măsuri de reglementare și financiare necesare în scopul de a garanta transparența și pluralismul structural al mass-media, precum și diversitatea conținutului distribuit".

135. Întrebarea care se ridică în cauza de față este dacă a existat intervenția autorităților publice în dreptul companiei reclamante de a "comunica informații și idei" și, în caz afirmativ, dacă ingerința a fost "prevăzută de lege", a urmărit unul sau mai multe dintre scopurile legitime și a fost "necesară într-o societate democratică" pentru atingerea acestora (a se vedea *RTBF c. Belgiei*, nr 50084 / . 06, § 117, CEDO 2011 (fragmente)).

(b) Cu privire la existența unei ingerințe

136. Curtea a considerat că refuzul de a acorda o licență de emisie constituie o ingerință în exercitarea drepturilor garantate de articolul 10 § 1

din Convenție (a se vedea, printre alte autorități, *Informationsverein Lentia și alții*, citată anterior, § 27; *Radio ABC c. Austriei*, 20 octombrie 1997, § 27, Culegere 1997-VI; *Leveque împotriva Franței* (dec.), nr. 35591/97, 23 noiembrie 1999; *Uniunea Radiodifuzorilor Creștini Ltd împotriva Marii Britanii* (dec.), nr. 44802/98, 7 noiembrie 2000; *Demuth c. Elveției*, nr. 38743/97, § 30, CEDO 2002-IX, și *Glas Nadezhda EOOD și Anatoli Elenkov*, citată mai sus, § 42). Nu prezintă importanță dacă acordarea licenței este refuzată în urma unei cereri individuale sau a unei participări la o licitație publică (a se vedea *Meltex Ltd și Movsesyan*, citată mai sus, § 74).

137. Curtea observă că prezenta cauză diferă de cele menționate la punctul precedent, în sensul că nu se referă la un refuz de a acorda o licență. Dimpotrivă, în urma unei licitații publice, societății reclamante i s-a acordat o licență pe data de 28 iulie 1999 pentru difuzarea analogică terestră de televiziune (a se vedea punctul 9 de mai sus). Cu toate acestea, din moment ce nu i-a fost alocată nicio frecvență de emisie, nu a putut transmite programe până la data de 30 iunie 2009.

138. Curtea reiterează că menirea Convenției este să garanteze drepturi care nu sunt teoretice sau iluzorii, ci drepturi care sunt practice și efective (a se vedea *Artico c. Italiei*, 13 mai 1980, § 33, seria A, nr. 37). Nealocarea frecvențelor societății reclamante a golit licența de orice efect practic, deoarece activitatea pe care a autorizat-o a fost *de facto* imposibil de desfășurat timp de aproape zece ani. Acest lucru a constituit un substanțial și, prin urmare, reprezintă o ingerință în exercitarea dreptului societății reclamante de a comunica informații și idei.

(c) Dacă ingerința a fost "prevăzută de lege"

(i) Principii generale

139. A treia teză din articolul 10 § 1 permite statelor să reglementeze prin intermediul unui sistem de acordare a licențelor de emisie modul în care radiodifuziunea este organizată pe teritoriul lor, în special, în aspectele sale tehnice. Acordarea unei licențe poate fi, de asemenea, condiționată de alte considerente, cum ar fi natura și obiectivele unui canal anume, publicul său potențial la nivel național, regional sau local, drepturile și nevoile unui anumit public și obligațiile care decurg din instrumentele juridice internaționale (a se vedea *Uniunea radiodifuzorilor creștini Ltd*, citată anterior, și *Demuth*, citată mai sus, § § 33 35). O astfel de reglementare trebuie să aibă o bază în "lege".

140. Expresia "prevăzută de lege" din al doilea paragraf al articolului 10 nu impune doar că măsura litigioasă să aibă un temei juridic în dreptul intern, ci, de asemenea, se referă la calitatea legii în cauză, care ar trebui să fie accesibilă persoanei în cauză și previzibilă în legătură cu efectele sale (a se vedea, printre alte autorități, *VGT Verein gegen Tierfabriken*, citată mai

sus, § 52; *Rotaru c. României* [MC], nr 28341/95, § 52, CEDO 2000-V; *Gaweda c. Poloniei*, nr 26229/95, § 39, CEDO 2002-II, și *Maestri împotriva Italiei* [MC], nr 39748/98, § 30, CEDO 2004-I). Cu toate acestea, este în primul rând de competența autorităților naționale, în special a instanțelor de judecată, să interpreteze și să aplice dreptul intern (a se vedea *Kruslin c. Franței*, 24 aprilie 1990, § 29, seria A nr 176-A, și *Kopp împotriva Elveției*, 25 martie 1998, § 59, *Culegere* 1998-II).

141. Una dintre cerințele care decurg din expresia "prevăzută de lege" este previzibilitatea. Astfel, o normă nu poate fi privită ca o "lege" decât dacă este formulată cu suficientă precizie pentru a permite cetățenilor să-și adapteze comportamentul în funcție de aceasta, ei trebuie să fie în măsură – dacă e nevoie, cu asistența juridică corespunzătoare - să prevadă, într-o măsură rezonabilă în funcție de circumstanțe, consecințele pe care o anumită acțiune le poate implica. Astfel de consecințe nu trebuie să fie previzibile cu certitudine absolută: experiența arată că acest lucru este imposibil de atins. Deși certitudinea este un deziderat, aceasta poate conduce la o rigiditate excesivă, iar legea trebuie să fie capabilă să țină pasul cu modificările circumstanțelor. În consecință, multe legi sunt inevitabil formulate în termeni care, într-o măsură mai mare sau mai mică, sunt vagi și a căror interpretare și aplicare devine o chestiune ce se rezolvă prin jurisprudență (a se vedea *Sunday Times împotriva Marii Britanii* (nr. 1), 26 aprilie 1979, § 49, Seria A, nr 30; *Kokkinakis c. Greciei*, 25 mai 1993, § 40, seria A nr 260-A, și *Rekvenyi c. Ungariei* [MC], nr 25390/94, § 34, CEDO 1999-III).

142. Nivelul de precizie a legislației interne - care nu poate în niciun caz acoperi orice eventualitate - depinde într-o măsură considerabilă de conținutul legii în cauză, sfera sa de aplicare și numărul și statutul celor cărora li se adresează (a se vedea *RTBF c. Belgiei*, citată mai sus, § 104; *Rekvenyi*, citată mai sus, § 34; și *Vogt împotriva Germaniei*, 26 septembrie 1995, § 48, seria A nr 323).

143. În special, o regulă este "previzibilă", atunci când aceasta oferă o măsură de protecție împotriva ingerințelor arbitrare ale autorităților publice (a se vedea *Tourancheau și July împotriva Franței*, nr. 53886/00, § 54, 24 noiembrie 2005) și împotriva aplicării extensive a unei restricții în detrimentul unei părți (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Başkaya și Okçuoğlu c. Turciei* [MC], nr 23536/94 și 24408/94, § 36, CEDO 1999-IV).

(ii) *Aplicarea principiilor de mai sus în prezenta cauză*

144. Așadar, în cauza de față, Curtea trebuie să stabilească dacă legislația italiană prevedea cu suficientă precizie condițiile și procedura prin care societatea reclamantă ar fi putut obține frecvențele de radiodifuziune, în conformitate cu licența care i-a fost acordată. Acest lucru este deosebit de

important într-un caz precum cel de față, în care legislația relevantă în cauză este cea care prevede condițiile de acces la piața audiovizualului.

145. Curtea notează că, la data de 28 iulie 1999, autoritățile competente au acordat societății reclamante o licență pentru difuzarea programelor de televiziune terestră la nivel național, în conformitate cu Legea nr. 249/1997, prin care o autoriza să instaleze și să opereze o rețea de televiziune analogică. În ceea ce privește alocarea frecvențelor, licența făcea trimitere la planul național de alocare a frecvențelor, adoptat la 30 octombrie 1998, și a acordat societății reclamante douăzeci și patru luni pentru a aduce instalațiile sale în conformitate cu cerințele relevante (a se vedea punctul 9 de mai sus). Cu toate acestea, astfel cum rezultă din deciziile instanțelor judecătorești naționale (a se vedea punctul 14 de mai sus), această obligație nu a putut fi îndeplinită de către societatea reclamantă până în momentul în care autoritățile nu au adoptat programul de adaptare și nu au pus în aplicare planul de alocare a frecvențelor. Curtea consideră că, în aceste circumstanțe, societatea reclamantă s-ar fi putut în mod rezonabil aștepta ca autoritățile să adopte, în termen de cel mult douăzeci și patru luni de la data de 28 iulie 1999, instrumentele necesare pentru a reglementa activitățile de difuzare terestră. Cu condiția ca societatea reclamantă să-și adapteze instalațiile, așa cum i s-a impus, aceasta ar fi putut transmite programe de televiziune.

146. Cu toate acestea, planul de alocare a de frecvențelor nu a fost pus în aplicare până în decembrie 2008, iar companiei reclamante i s-a acordat un canal de difuzare a programelor sale cu efect abia de la 30 iunie 2009 (a se vedea punctul 16 de mai sus). Între timp, mai multe canale au continuat în mod provizoriu să utilizeze diferite frecvențe, care ar fi trebuit să fie alocate în cadrul planului. *Consiglio di Stato* a statuat că această stare de lucruri a fost cauzată de factori, în esență legislativi (a se vedea punctul 28 de mai sus). Curtea va examina pe scurt aceste elemente.

147. Se observă în primul rând că secțiunea 3(1) din Legea nr. 249/1997, permitea canalelor "supra-cotă" (a se vedea punctul 60 de mai sus) să difuzeze în continuare, atât la nivel național și local, până la acordarea de noi licențe sau respingerea cererilor de acordare, dar, în orice caz, nu mai târziu de 30 aprilie 1998 (a se vedea punctul 57 de mai sus). Cu toate acestea, punctul 3 alineatul (6) din aceeași lege a instituit un regim tranzitoriu prin care canalele peste cotă puteau continua temporar difuzarea pe frecvențe terestre, după 30 aprilie 1998, cu condiția ca acestea să respecte obligațiile impuse canalelor care dețin licențe și ca programele lor să fie difuzate simultan pe satelit sau prin cablu (a se vedea paragraful 60 supra).

148. Compania reclamantă ar fi putut deduce din cadrul legislativ susmenționat aplicabil la momentul acordării licenței că de la 30 aprilie 1998 posibilitatea pentru canalele supra-cotă de a continua difuzarea nu va afecta drepturile noilor titulari de licențe. Cu toate acestea, acest cadru a fost modificat prin Legea nr. 66 din 20 martie 2001, care a reglementat tranziția de la televiziunea analogică la televiziunea digitală și, din nou, a autorizat

canalele supra-cotă să continue difuzarea pe frecvențe terestre până la punerea în aplicare a planului național de alocare a frecvențelor pentru televiziunea digitală (a se vedea punctul 63 de mai sus).

149. Pe data de 20 noiembrie 2002, până la care planul nu fusese încă pus în aplicare, Curtea Constituțională a statuat că tranziția canalelor supra-cotă de la frecvențe terestre la cablu sau prin satelit ar trebui să fie finalizată până la data de 31 decembrie 2003 cel târziu, indiferent de stadiul atins în dezvoltarea televiziunii digitale (a se vedea punctul 62 de mai sus). În lumina acestei hotărâri, compania reclamantă s-ar fi putut aștepta ca frecvențele care ar fi trebuit să fie alocate să se elibereze la începutul anului 2004. Cu toate acestea, o nouă prelungire a fost dispusă prin lege.

150. Secțiunea 1 din Decretul-lege nr. 352/2003 a permis canalelor peste-cotă să continue să funcționeze până la finalizarea unei investigații AGCOM cu privire la stadiul de dezvoltare a canalelor de televiziune digitale. Ulterior, Legea nr. 112/2004 (articolul 23 (5)), printr-un mecanism de autorizare generală, a extins posibilitatea canalelor supra-cotă de a continua difuzarea pe frecvențe terestre până la punerea în aplicare a planului național de alocare de frecvențe pentru televiziunea digitală (a se vedea punctele 65-67 de mai sus), cu rezultatul că aceste canale nu mai erau obligate să elibereze frecvențele care ar fi trebuit să fie transferate noilor operatorilor care dețineau licențe, ca și reclamanta.

151. Curtea observă că aplicarea succesivă a acestor legi a avut efectul de a bloca frecvențele și de a împiedica alți operatori decât canalele peste cotă-de a participa la etapele inițiale de dezvoltare a televiziunii digitale. În special, legislația în cauză a amânat expirarea perioadei de tranziție până la finalizarea unei investigații AGCOM cu privire la dezvoltarea canalelor de televiziune digitale și până la punerea în aplicare a planului național de alocare de frecvențe, adică, cu referire la evenimente care urmau să aibă loc la date imposibil de prevăzut. În această privință, Curtea este de acord cu constatarea CJUE conform căreia:

"... Legea nr. 112/2004 nu doar acordă operatorilor tradiționali o prioritate în ceea ce privește dreptul de a obține frecvențele radio, dar le și rezervă dreptul de exclusivitate, fără a limita în timp poziția privilegiată atribuită acestor operatori și fără a prevedea nicio obligație de a renunța la frecvențele radio care depășesc cota, după transferul la televiziunea digitală. "

152. Prin urmare, Curtea consideră că legislația în cauză era formulată în termeni vagi, care nu defineau cu suficientă precizie și claritate domeniul de aplicare și durata sistemului de tranziție.

153. În plus, CJUE, sesizată de către *Consiglio di Stato*, a remarcat faptul că aceste măsuri ale legiuitorului național au determinat aplicarea succesivă a dispozițiilor tranzitorii favorabile rețelelor respective și au împiedicat operatorii fără frecvențe, cum ar fi Centro Europa 7 Srl, de a accede la piața difuzării programelor de televiziune, chiar dacă aveau licență

(acordată, în cazul societății reclamante, în 1999 - a se vedea paragraful 35 supra).

154. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că acest cadru legislativ nu era suficient de clar și de precis și nu permitea societății reclamante să prevadă, cu suficientă certitudine, momentul de la care ar putea fi alocate frecvențele pentru a-și începe desfășurarea activității pentru care a fost acordată licența, în ciuda concluziilor succesive ale Curții Constituționale și CJUE. Rezultă că legislația în cauză nu îndeplinește cerințele de previzibilitate stabilite de Curte în jurisprudența sa.

155. Curtea constată, de asemenea, că autoritățile nu au respectat termenele stabilite în licență, rezultând din Legea nr. 249/1997 și hotărârile Curții Constituționale, încălcând, astfel, așteptările reclamantei. Guvernul nu a demonstrat că societatea a dispus de mijloace eficiente pentru a obliga autoritățile să respecte legea și hotărârile Curții Constituționale. Prin urmare, nu i s-a acordat suficiente garanții împotriva arbitrarului.

(d) Concluzie

156. În concluzie, Curtea consideră că legislația aplicabilă reclamantei, care a fost în imposibilitatea de a opera în sectorul difuzării programelor de televiziune pentru mai mult de zece ani în ciuda faptului că avea o licență obținută în cadrul unei licitații publice, nu îndeplinea cerința de previzibilitate în temeiul Convenției și a lipsit societatea de o măsură de protecție împotriva arbitrarului, impusă de regulile unui stat de drept într-o societate democratică. Acest neajuns a dus, printre altele, la o concurență redusă în sectorul audiovizual. Prin urmare, statul nu și-a îndeplinit obligația pozitivă de a pune în aplicare un cadru legislativ și administrativ adecvat pentru a garanta efectiv pluralismul mass-media (a se vedea punctul 134 de mai sus).

157. Aceste constatări sunt suficiente pentru a conchide că a avut loc o încălcare a articolului 10 din Convenție în cauza de față.

158. Concluzia de mai sus dispensează Curtea de a examina dacă celelalte cerințe de la punctul 2 al articolului 10 din Convenție au fost respectate în cauză, și anume dacă legile de prelungire a regimului tranzitoriu au urmărit un scop legitim și au fost necesare într-o societate democratică pentru atingerea acest obiectiv.

IV. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 14 COROBORAT CU ARTICOLUL 10 DIN CONVENȚIE

159. Reclamanta a afirmat că a fost discriminată în raport cu grupul Mediaset în exercitarea dreptului său la libertatea de exprimare. S-a întemeiat pe articolul 14 din Convenție, care prevede:

"Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de [] Convenție trebuie să fie asigurată fără discriminare pe orice motiv, cum ar fi sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinie politică sau de altă natură, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, proprietate, naștere sau alt statut. "

160. În opinia reclamantei, sistemul italian a acordat un tratament preferențial grupului Mediaset, care a beneficiat de măsurile discriminatorii legislative și administrative adoptate în situații de conflict de interese. De asemenea, a susținut că a suferit o discriminare în raport cu alți operatori și că a fost împiedicată să intre pe piață.

161. Guvernul a susținut că trebuie să se evite o abordare politică a cazului. A reiterat motivele expuse în observațiile lor cu privire la articolul 10 în ceea ce privește motivul pentru care reclamanta a fost în imposibilitatea de a obține frecvențele, a negat faptul că a existat vreo asemănare între situația Centro Europa 7 Srl și cea a Mediaset și a susținut că nu a existat niciun tratament preferențial a unui canal anume față de reclamanta din prezenta cauză.

162. Curtea observă că această plângere este strâns legată de plângerea în temeiul articolului 10 din Convenție și trebuie să fie, de asemenea, declarată admisibilă. Având în vedere concluziile sale în ceea ce privește articolul 10 (a se vedea punctul 156 de mai sus), Curtea nu consideră necesar de a examina separat pretenția formulată în temeiul articolului 14 din Convenție.

V. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 1 DIN PROTOCOLUL Nr.1 ADIȚIONAL LA CONVENȚIE

163. Reclamanta s-a plâns de o încălcare a dreptului său de a se bucura în liniște de posesia sa, astfel cum este prevăzut de articolul 1 din Protocolul nr 1, care prevede:

"Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

Dispozițiile precedente nu aduc, însă, în nici un fel atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a controla utilizarea bunurilor, în conformitate cu interesul general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții, sau a amenzilor. "

164. Reclamanta a susținut că de aproape zece ani nu a fost în măsură să își exercite drepturile în temeiul licenței acordate pentru difuzarea programelor de televiziune la nivel național, precum și faptul că despăgubirile acordate de către instanțele judecătorești naționale nu reflectă valoarea totală a acestei "posesii".

165. Guvernul a contestat acest argument.

A. Cu privire la admisibilitate

166. Curtea trebuie să stabilească mai întâi dacă reclamanta avea un "bun" în sensul articolului 1 din Protocolul 1 și dacă, prin urmare, articolul citat este aplicabil în cauza de față.

1. Susținerile părților

(a) Guvernul

167. Guvernul a contestat existența unui "bun" și a subliniat faptul că licența acordată în 1999 nu a conferit *ipso facto* un drept la alocarea de frecvențe de către Minister, în consecință, aceasta nu avea o speranță legitimă de a obține frecvențe. În plus, instanțele naționale au declarat inadmisibilă cererea companiei reclamante pentru alocarea frecvențelor.

168. Guvernul a mai notat faptul că dispozițiile Convenției nu protejează drepturi care nu există și lipsite de orice temei juridic. Conform jurisprudenței Curții, o "dispută reală" sau "o plângere aparent întemeiată" nu satisfac cerințele unui "bun" în sensul Convenției. Nu există "speranță legitimă" protejată de Convenție atunci când există un litigiu cu privire la interpretarea și aplicarea corectă a legislației interne și în cazul în care acțiunea reclamantului a fost respinsă de către instanțele naționale (*Kopecký c. Slovaciei* [MC], nr. 44912/98, § 50, CEDO 2004-IX).

169. În plus, reclamanta ar fi putut achiziționa frecvențele pe piață în conformitate cu secțiunea 1 din Legea nr. 66 din 20 martie 2001 (a se vedea punctul 63 de mai sus). În opinia Guvernului, obiectul cererii nu a fost alocarea frecvențelor, ci valoarea presupus insuficientă a despăgubirilor acordate la nivel național. În cele din urmă, Guvernul a menționat că licența nu a fost niciodată retrasă sau revocată.

(b) Reclamanta

170. Reclamanta a contestat argumentele Guvernului și a susținut că dreptul de acces și de utilizare a frecvențelor de radiodifuziune, care să permită exercitarea libertății de exprimare și exercitarea unei activități economice, constituie o valoare economică și, astfel, intră în sfera de aplicare a noțiunii de "bun" în sensul articolului 1 din Protocolul nr 1.

2. Aprecierea Curții

(a) Principii generale

171. Curtea reiterează că noțiunea de "bunuri" din primul paragraf al articolului 1 din Protocolul nr 1 are un sens autonom, care nu se limitează la dreptul de proprietate asupra bunurilor materiale și este independent de clasificarea formală din dreptul intern. În același mod ca și bunurile materiale, anumite drepturi și alte interese care constituie active pot fi, de asemenea, considerate ca fiind "drepturi de proprietate", și, astfel, "bunuri" în sensul acestei dispoziții. În fiecare caz, problema care trebuie să fie examinată este dacă circumstanțele cauzei, considerate ca un întreg, au conferit reclamantei un drept protejat de articolul 1 din Protocolul nr 1 (a se vedea *Iatridis c. Greciei* [GC], nr 31107/96, § 54, CEDO 1999-II; *Beyeler împotriva Italiei* [GC], nr 33202/96, § 100, CEDO 2000-I,... și *Broniowski împotriva Poloniei* [GC], nr 31443 / 96, § 129, CEDO 2004-V).

172. Articolul 1 din Protocolul nr 1 se aplică numai pentru bunurile existente ale unei persoane. Astfel, veniturile viitoare nu pot fi considerate ca reprezentând "bunuri", cu excepția cazului în care au fost deja câștigate sau e sigur că vor fi plătite. Mai mult, speranța renașterii unui drept de proprietate care s-a stins nu poate fi privită ca un "bun", și nici o creanță condițională care a expirat ca urmare a unei neîndepliniri a condiției (a se vedea *Gratzinger și Gratzingerova c. Cehiei* (dec.) [GC], nr 39794/98, § 69, CEDO 2002-VII).

173. Cu toate acestea, în anumite circumstanțe, o "speranță legitimă" de a obține un bun se poate bucura, de asemenea, de protecția articolului 1 din Protocolul nr 1. Astfel, în cazul în care o cerere privește un drept de proprietate, persoana care-l pretinde poate fi considerată ca având o "speranță legitimă" dacă există o bază suficientă pentru interesul în legislația națională, de exemplu, când există jurisprudență națională constantă care confirmă existența acestuia. Cu toate acestea, nu există vreo "speranță legitimă" în cazul în care există un litigiu cu privire la interpretarea și aplicarea corectă a dreptului intern și acțiunile reclamantului sunt respinse de către instanțele naționale (a se vedea *Kopecký*, citată mai sus, § 50).

(b) Aplicarea principiilor de mai sus în cazul de față

174. Curtea observă de la început că începând cu data de 28 iulie 1999, reclamantă a avut o licență pentru difuzarea la nivel național. În baza licenței, era autorizată să instaleze și să opereze o rețea de televiziune analogică (a se vedea punctul 9 de mai sus). Instanțele administrative italiene au considerat că aceasta nu conferea reclamantei un drept personal (*diritto soggettivo*) de a-i fi alocate frecvențele de emisie, ci doar un interes legitim (*interesse legittimo*), cu alte cuvinte, o poziție individuală protejată de lege în mod indirect, în măsura în care este în concordanță cu interesul public. În consecință, dreptul reclamantei era doar de a i se examina de către Guvern cererea sa de alocare de frecvențe într-o manieră conformă cu

criteriile stabilite de legislația internă și CJUE (a se vedea hotărârea Tribunalului Administrativ Regional din 16 septembrie 2004, punctul 25 de mai sus, și decizia *Consiglio di Stato* nr. 2622/08 din 31 mai 2008., punctul 37 de mai sus).

175. După cum a notat Curtea cu referire la articolul 10 din Convenție, având în vedere condițiile acordării licenței și cadrul legislativ în vigoare la acel moment, compania reclamantă s-ar fi putut aștepta în mod rezonabil, ca autoritățile, în douăzeci și patru luni de la data de 28 iulie 1999, să ia măsurile legale necesare pentru a reglementa activitățile de difuzare a programelor. Cu condiția ca aceasta să-și modernizeze instalațiile, în temeiul obligației asumate, compania reclamantă ar fi avut dreptul de a transmite programe de televiziune (a se vedea punctul 145 de mai sus). Ea avea, așadar, o "speranță legitimă" în această privință. Este adevărat că, după cum a remarcat Guvernul, instanțele administrative au refuzat cererile companiei reclamante de a-i fi alocate frecvențele. Cu toate acestea, decizia respectivă nu reprezenta o respingere pe fond a cererii companiei reclamante, ci rezulta dintr-o regulă generală din dreptul italian conform căreia instanțele administrative nu pot lua anumite măsuri în locul autorităților administrative (a se vedea punctul 37 de mai sus).

176. În plus, în hotărârea sa din 31 ianuarie 2008, CJUE a statuat după cum urmează:

"... Cu privire la acest aspect, trebuie să se constate că, în domeniul transmisiilor de televiziune, libertatea de a presta servicii, consacrată de articolul 49 CE și pusă în aplicare în acest domeniu de către NCRF, necesită nu numai acordarea de autorizații de radiodifuziune, ci și acordarea de frecvențe de radiodifuziune. Un operator nu poate exercita în mod efectiv drepturile pe care le conferă dreptul comunitar în ceea ce privește accesul pe piața difuzării programelor de televiziune fără frecvențe radio. "

177. Curtea este de acord cu această analiză. Se constată de asemenea, că, așa cum a statuat deja, retragerea unei licențe reprezintă o ingerință în dreptul la respectarea bunurilor, garantat de articolul 1 din Protocolul 1 adițional la Convenție (a se vedea *Tre Traktörer AB c. Suediei*, 7 iulie 1989, § 53, seria A nr 159; *Capital Bank AD c. Bulgariei*, nr 49429/99, § 130, CEDO 2005-XII; *Rosenzweig și Bonded Warehouses Ltd c. Poloniei*, nr 51728. / 99, § 49, 28 iulie 2005; și *Bimer SA c. Moldovei*, nr 15084/03, § 49, 10 iulie 2007). Deși licența, în cauza de față, nu a fost retrasă, Curtea consideră că fără atribuirea frecvențelor de radiodifuziune a fost lipsită de substanța sa.

178. Astfel, Curtea consideră că interesele patrimoniale asociate cu exploatarea licenței în cauză constituie un drept de proprietate, care atrage protecția articolului 1 din Protocolul nr 1 (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Tre Traktörer AB*, citată mai sus, § 53).

179. Prin urmare, constată că speranțele legitime ale reclamantei, legate de interese patrimoniale, cum ar fi funcționarea unei rețele de televiziune

analogică în temeiul licenței, aveau o bază suficientă pentru a constitui "bun" în sensul normei prevăzută în prima teză a articolului 1 din Protocolul nr 1, care este, prin urmare, aplicabil în speță (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Stretch c. Marii Britanii*, nr. 44277/98, § § 32-35, 24 iunie 2003, și *Bozcaada Kimisis Teodoku Rum Ortodoks Kilisesi Vakfi c. Turciei* (nr. 2), nr 7646/03, 37665/03, 37992/03, 37993/03, 37996/03, 37998/03, 37999/03 și 38000/03, § 50, 6 octombrie 2009).

180. Curtea observă că această plângere nu este în mod vădit nefondată în sensul articolului 35 § 3 litera (a) din Convenție. În continuare, Curtea constată că acesta nu este inadmisibilă din nici un alt motiv. Prin urmare, trebuie declarată admisibilă.

B. Cu privire la fond

1. Susținerile părților

(a) Reclamanta

181. Societatea reclamantă a susținut că atitudinea Guvernului a reprezentat o expropriere a bunurilor în sensul articolului 1 din Protocolul nr. 1, în măsura în care Guvernul nu numai că nu a alocat, în mod nejustificat, frecvențele, dar a refuzat, de asemenea, să pună în aplicare o licență atribuită în urma unei licitații publice legale.

182. Compania reclamantă a susținut că a avut o expropriere fără nicio legătură cu interesul public, dar care a servit interesele particulare ale Mediaset pentru utilizarea frecvențelor, care i-ar fi trebuit eliberate reclamantei ca nou titular de licență legitim. Mai mult decât atât, exproprierea nu a fost "legală". În conformitate cu Legea nr. 249/1997, frecvențele relevante ar fi trebuit să fie eliberate în favoarea ofertantului câștigător în procedura de licitație, și anume Centro Europa 7 Srl. Cu toate acestea, o serie de măsuri tranzitorii legislative au împiedicat societatea reclamantă de a avea acces la frecvențele respective.

183. Compania reclamantă a susținut că despăgubirea acordată la nivel național nu reflecta valoarea bunului expropriat. Pentru a determina câștigul nerealizat din oportunitățile pierdute, Curtea ar trebui să ia în considerare nu numai întârzierea în alocarea frecvențelor, ci și faptul că i-a fost imposibil să concureze cu alte companii în 1999, într-un moment în care piața era mai limitată decât în prezent. Compania reclamantă a mai notat că *Consiglio di Stato*, referindu-se la constatarea Curții Constituționale că data de 31 decembrie 2003 reprezenta o dată rezonabilă pentru expirarea perioadei de tranziție, a luat în considerare numai prejudiciul suferit după 2004, ignorând astfel cinci ani de încălcare a regulilor. În cele din urmă, compania reclamantă a remarcat faptul că, *Consiglio di Stato* a considerat că acordarea licenței nu a conferit dreptul de a se angaja imediat în activitatea economică

corespunzătoare, precum și faptul că despăgubirea ar fi trebuit, prin urmare, să fie calculată pe baza speranței legitime de a-i fi alocate frecvențele de către autoritățile competente.

(b) Guvernul

184. Guvernul a contestat argumentele companiei reclamante și caracterul "financiar" al cererii.

2. Aprecierea Curții

185. Articolul 1 din Protocolul nr 1, care garantează dreptul la protecția proprietății, conține trei norme distincte: "prima regulă, prevăzută în prima teză a primului paragraf, este de natură generală și enunță principiul respectării bunurilor; a doua regulă, conținută în a doua teză a primului paragraf, se referă la privarea de proprietate și o supune anumitor condiții; a treia regulă, menționată în al doilea paragraf, recunoaște că statele contractante au dreptul, printre altele, de a controla utilizarea bunurilor, în conformitate cu interesul general ... Cele trei reguli nu sunt, cu toate acestea, "distincte", în sensul de a fi autonome. Normele doua și a treia se referă la cazuri particulare de interferență cu dreptul unei persoane de a se bucura în liniște de proprietatea sa și, prin urmare, ar trebui să fie interpretate în lumina principiului general enunțat în prima regulă "(a se vedea, printre alte autorități, *James și alții c. Marii Britanii*, 21 februarie 1986, § 37, seria A nr 98, și *Beyeler*, citată mai sus, § 98).

186. Compania reclamantă a susținut că acesta a fost "lipsită de proprietatea sa". Cu toate acestea, Curtea nu poate accepta acest argument. Nu a fost vorba despre o expropriere a interesului companiei reclamante în operarea unei rețele de televiziune analogică, așa cum demonstrează faptul că aceasta este aptă să difuzeze în prezent programe de televiziune. Cu toate acestea, posibilitatea de a se angaja în activitatea corespunzătoare licenței a fost afectată de mai multe măsuri care, în esență, au fost menite să întârzie data de la care activitatea putea demara, aceasta reprezentând, în opinia Curții, un mijloc de a controla utilizarea proprietății, care urmează să fie examinat din punctul de vedere al celui de-al doilea paragraf al articolului 1 din Protocolul nr 1.

187. Prima cerință și cea mai importantă a articolului 1 din Protocolul nr 1 este ca orice ingerință de către o autoritate publică în dreptul și respectarea bunurilor să fie legală (a se vedea *Iatridis*, citată mai sus, § 58, și *Beyeler*, citată mai sus, § 108) . În special, al doilea paragraf recunoaște că statele au dreptul de a controla utilizarea proprietății, cu condiția ca acestea să își exercite acest drept prin aplicarea "legii". Principiul legalității presupune, de asemenea, ca dispozițiile relevante ale dreptului intern să fie

suficient de accesibile, precise și previzibile în aplicarea lor (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Broniowski*, citată mai sus, § 147).

188. Curtea a statuat deja în temeiul articolului 10 din Convenție, că ingerința în dreptul companiei reclamante nu a avut un temei juridic suficient de previzibil în sensul jurisprudenței sale (a se vedea punctul 156 de mai sus). Nu poate ajunge decât la aceeași constatare în legătură cu articolul 1 din Protocolul nr 1, iar acest lucru este suficient pentru a conchide că a existat o încălcare a articolului menționat.

189. Concluzia de mai sus dispensează Curtea de a examina dacă celelalte condiții prevăzute de articolul 1 din Protocolul nr 1 au fost îndeplinite în cauza de față, în special, dacă controlul utilizării "proprietății" reclamantei a fost "în conformitate cu interesul general".

VI. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 6 § 1 DIN CONVENȚIE

190. Compania reclamantă a pretins o încălcare a dreptului său la un proces echitabil. S-a întemeiat pe articolul 6 § 1 din Convenție, care prevedea:

"În determinarea drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil ..., orice persoană are dreptul la un proces echitabil ... (și) o instanță independentă și imparțială ... "

A. Susținerile părților

1. Guvernul

191. Guvernul a afirmat că această plângere este în mod vădit neîntemeiată, deoarece nu este sarcina Curții de a examina erorile de fapt sau de drept pretins comise de către o instanță națională și este în primul rând rolul autorităților naționale, în special instanțele de judecată, de a interpreta legislația internă.

192. În special, Legile nr. 43/2004 și 112/2004 nu au fost luate în considerare de către Curtea Administrativă Regională, iar *Consiglio di Stato* a făcut referire la acele legi și a considerat că societatea reclamantă avea dreptul la despăgubiri. Hotărârea *Consiglio di Stato* de acordare a despăgubirilor a dovedit, o dată în plus, că statul a fost independent și că hotărârea CJUE a fost luată în considerare. Guvernul a mai notat că, în cadrul procedurilor judiciare, părțile cu interese comune au avut posibilitatea să își prezinte observațiile în fața instanței, precum și că elaborarea de observații tehnice de către un avocat nu înseamnă că acestea au fost aprobate de către Guvern.

193. În cele din urmă, Guvernul a arătat că *Consiglio di Stato* a refuzat cererea reclamantei de efectuare a unei expertize, considerând că sarcina probei incumbă reclamantei și că o expertiza comandată de către instanță nu ar putea suplini lipsa de probe.

2. Reclamanta

194. Compania reclamantă a afirmat că diferitele modificări legislative din cursul procedurii au încălcat dreptul său la un proces echitabil, aceasta a adăugat că legea nu a fost aplicată corect și că hotărârile Curții Constituționale nu au fost executate. În plus, în cadrul procedurii în fața *Consiglio di Stato*, Guvernul a favorizat grupul Mediaset, demonstrând astfel lipsa de independență a statului. În opinia companiei reclamante, acest lucru a fost ilustrat de faptul că memoriul Guvernului s-a bazat pe cel depus de grupul Mediaset.

195. Compania reclamantă a susținut că statul italian nu a reușit să creeze un cadru clar și cuprinzător de reglementare, încălcând astfel principiile legalității, transparenței, imparțialității, nediscriminării, liberei concurențe, precum și statul de drept. În sfârșit, *Consiglio di Stato* nu a acordat despăgubiri pentru prejudiciul suferit și nu a ordonat o expertiză pentru evaluarea acestuia.

A. Aprecierea Curții

196. Curtea consideră că o parte din nemulțumirile companiei reclamante (în special, cele referitoare la lipsa unui cadru de reglementare clar, la modificările legislative și neaplicarea hotărârilor Curții Constituționale), se referă în mare parte la plângerea în temeiul articolului 10 din Convenție. Prin urmare, nu este necesar de a le examina separat în temeiul articolului 6.

197. În ceea ce privește plângerile specifice privind acțiunea în fața *Consiglio di Stato*, Curtea reiterează că datoria sa este de a asigura respectarea angajamentelor asumate de către părțile contractante la Convenție. În special, este de acord cu Guvernul că nu este funcția sa de a face aprecieri cu privire la eventualele erori de fapt sau de drept pretins comise de către o instanță națională, cu excepția cazului și în măsura în care acestea pot încălca drepturile și libertățile protejate de Convenție (a se vedea, printre multe alte autorități, *García Ruiz împotriva Spaniei* [MC], nr. 30544/96, § 28, CEDO 1999-I). În special, Curtea nu poate aprecia faptele care au condus o instanță națională să adopte o anumită decizie, mai degrabă decât alta; în caz contrar, ar acționa în calitate de instanță de al patrulea grad și ar încălca limitele sale de competență (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Kemmache c. Franței* (nr. 3), 24 noiembrie 1994, § 44, seria A nr 296-C). Singura sarcină a Curții în legătură cu articolul 6 din Convenție este de a examina dacă instanțele judecătorești naționale au respectat garanțiile procedurale specifice prevăzute în acest articol și dacă desfășurarea procedurii în ansamblul său a asigurat dreptul reclamantului la o procedură

echitabilă (a se vedea, printre multe alte autorități, *Donadze c. Georgiei*, nr. 74644/01, § § 30-31, 7 martie 2006).

198. În cauza de față, Curtea nu discernе nicio dovadă care să sugereze că acțiunea în fața *Consiglio di Stato* nu a fost examinată în conformitate cu cerințele unui proces echitabil. În continuare, reiterează faptul că cerințele de independență și imparțialitate din articolul 6 din Convenție privesc instanțele care judecă fondul cauzei și nu părțile din proces (a se vedea *Forcellini c. San Marino* (dec.), nr. 34657/97, 28 mai 2002, și *Previti împotriva Italiei* (dec.), nr. 45291/06, § 255, 8 decembrie 2009), și că este de competența instanțelor naționale să aprecieze relevanța probelor propuse (a se vedea, *mutatis mutandis* și în ceea ce privește procedurile penale, *Previti*, citată mai sus, § 221, și *Bracci c. Italiei*, nr. 36822/02, § 65, 13 octombrie 2005).

199. Rezultă că acest capăt de cerere trebuie respins ca fiind în mod vădit neîntemeiat, în conformitate cu articolul 35 § § 3 litera (a) și 4 din Convenție.

VII. APLICAREA ARTICOLULUI 41 DIN CONVENȚIE

200. Articolul 41 din Convenție prevede:

"Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al Înaltei Părți Contractante nu permite decât o repararea parțială, Curtea acordă, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă părții vătămate. "

A. Susținerile părților

1. Prejudiciul material

(a) Reclamanta

201. Compania reclamantă a susținut că despăgubirile acordate sunt insuficiente. Aceasta a observat că *Consiglio di Stato* a statuat că despăgubirea urmează a fi plătită pentru o parte foarte limitată a prejudiciului imens suferit, a ignorat probele prezentate de experți și nu a desemnat experți independenți. Astfel, *Consiglio di Stato* a respins aproape în întregime cererea de despăgubiri, declarând că nici cheltuielile de judecată și nici cheltuielile de demarare a activității nu sunt rambursabile.

202. În ceea ce privește cheltuielile de demarare a activității, compania reclamantă a arătat că după ce i s-a acordat licența de emisie, a pus rapid în funcțiune o structură eficientă și eficace pentru a deveni un jucator serios pe piața audiovizualului comercial. În special, a închiriat mai mult de 20.000 de metri pătrați de studiouri de televiziune, echipate cu tehnologie de ultimă oră, care a fost achiziționată, în prealabil, astfel încât să poată începe a transmite imediat. Ea a suportat, de asemenea, costurile de înființare a unei

bibliotecii audiovizuale prin producerea de programe proprii, în conformitate cu reglementările de acordare a licențelor.

203. În ceea ce privește câștigul nerealizat, insuficiența despăgubirilor acordate de *Consiglio di Stato* reiese clar dintr-o comparație a acestei sume cu profiturile realizate de Retequattro, canalul peste cotă care ar fi trebuit să renunțe la frecvențele de emisie alocate companiei reclamante. În evaluarea câștigului nerealizat, Curtea ar trebui să ia în considerare faptul că, Centro Europa 7 Srl a intrat de curând pe piața de radiodifuziune comercială, într-un moment când televiziunea analogică era pe cale să fie în întregime înlocuită cu televiziunea terestră digitală și alte tehnici de radiodifuziune. Modificările în piață din anul 1999 ar trebui să fie, prin urmare, luate în considerare. Compania reclamantă a susținut că a fost ținut ilegal în afara pieței difuzării de programe comerciale pentru o perioadă considerabilă de timp, ceea ce a afectat, de asemenea, perspectivele sale de promovare a brandului și reputația și dobândirea unei experiențe cu privire la conținutul audiovizual și alte avantaje asociate radiodifuziunii analogice.

204. Având în vedere cele de mai sus, precum și pe baza documentelor justificative, compania reclamantă a pretins acordarea sume de 2,174,130,492.55 euro (129,957,485.60 euro pentru pierderile efectiv suferite și 2,045,214,475.00 EUR pentru câștigul nerealizat) - suma pe care a solicitat-o în cadrul procedurii naționale - mai puțin suma acordată de *Consiglio di Stato*, sau o sumă diferită, care urmează să fie stabilită pe o bază echitabilă, la care ar trebui să se adauge dobânda legală.

(b) Guvernul

205. Guvernul a contestat pretențiile companiei reclamante, pe care le-au considerat excesive. A subliniat că *Consiglio di Stato* a acordat o despăgubire. Mai mult, pretențiile sunt speculative și au nicio legătură de cauzalitate cu pretensele încălcări ale Convenției (*Informationsverein Lentia și alții*, citată anterior, § 46; *Radio ABC*, citată mai sus, § 41, precum și *Meltex Ltd și Movsesyan*, citată mai sus, , § 102).

206. Guvernul a susținut că reclamanta nu a creat nicio instalație pentru transmisiile de televiziune digitală în perioada decembrie 2008 - ianuarie 2009. Echipamentul relevant nu a fost cumpărat până după 2009.

2. Prejudiciul moral

(a) Reclamanta

207. Reclamanta a pretins 10.000.000 EUR cu titlu de prejudiciu moral.

208. A susținut că instanța europeană ar trebui să analizeze următorii factori: (a) perioada considerabilă de timp care a trecut; (b) faptul că reclamanta s-ar fi putut aștepta în mod rezonabil ca Guvernul italian să dea

efect practic licenței de emisie de televiziune în termenele legale, (c), frustrarea și anxietatea care au rezultat din calitatea de simplu martor neputincios la dezvoltarea pieței difuzării programelor de televiziune, fără a fi în măsură de a fi un actor în ea, și pierderea unui număr de oportunități profitabile; (d) implicațiile financiare substanțiale; (e) prejudicierea reputației companiei datorată poziției persoanelor implicate; (f) îngrijorarea serioasă a reclamantei de a fi în imposibilitatea de a-i prinde din urmă pe concurenții săi, care și-au consolidat poziția lor în radiodifuziunea analogică; (g) condițiile de incertitudine în care compania reclamantă a trebuit să ia decizii strategice; (h) obstacolele pe care managerul său a trebuit să depășească, și (i) frustrarea care decurge din nerespectarea repetată și ostentativă din partea Guvernului a hotărârilor Curții Constituționale și CJUE și a cerințelor instituțiilor europene.

(b) Guvernul

209. Guvernul a contestat pretențiile companiei reclamante, pe care le-au considerat excesive.

2. Cheltuieli de judecată

(a) Reclamanta

210. Depunând documente justificative, reclamanta a solicitat rambursarea cheltuielilor de judecată suportate atât la nivel național, cât și european, în încercarea de a pune în practică licența și de a fi în măsură să se angajeze în mod corespunzător în activitățile economice din piața difuzării programelor de televiziune.

211. A subliniat că a trebuit să se lupte nu numai cu radiodifuzorul comercial dominant în Italia, dar și cu Guvernul italian în sine de peste zece ani, deoarece în timpul acestei perioade, proprietarul Mediaset - grupul căruia îi aparține canalul peste-cotă Retequattro - a avut mai multe mandate succesive de prim-ministru.

212. În consecință, reclamanta a pretins 1,023,706.35 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată suportate la nivel național și 200.000 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată suportate în procedura în fața Curții.

(b) Guvernul

213. Guvernul a contestat pretențiile companiei reclamante.

B. Aprecierea Curții

1. Prejudiciul material și moral

214. Curtea observă că în cauza de față a constatat două încălcări. În primul rând, ingerința în dreptul reclamantei de a comunica informații și idei în sensul articolului 10 din Convenție rezultând din măsuri legislative care nu îndeplinesc nici cerința de previzibilitate, nici obligația statului de a garanta pluralismul efectiv (a se vedea punctul 156 de mai sus). În al doilea rând, compania reclamantă s-ar fi putut aștepta în mod legitim ca autoritățile, în douăzeci și patru luni de la data de 28 iulie 1999, să ia măsurile legale necesare pentru a reglementa activitățile sale de televiziune, permițându-i, astfel, să emită (a se vedea punctul 175 de mai sus). Conform articolului 1 din Protocolul nr 1, speranța legitimă constituie un "bun" (a se vedea punctul 178 de mai sus), a cărei utilizare este controlată de aceleași legi care s-au dovedit a fi insuficient de previzibile (a se vedea punctul 188 de mai sus). Cu toate acestea, Curtea nu a examinat dacă reglementările în cauză au fost "în conformitate cu interesul general" (a se vedea punctul 189 de mai sus), și dacă ingerința în dreptul reclamantei de a comunica informații și idei a urmărit un scop legitim și a fost necesară într-o societate democratică, pentru atingerea acestui obiectiv (a se vedea punctul 158 de mai sus).

215. În speță, Curtea nu este în măsură să stabilească exact în ce măsură încălcările constatate au afectat drepturile de proprietate ale reclamantei, având în vedere, în special, caracteristicile specifice ale pieței audiovizuale italiene și absența unei activități comerciale comparabile pe piața respectivă.

216. Curtea notează în continuare că reclamanta a suferit un prejudiciu ca urmare a incertitudinii prelungite, rezultând din lipsa de precizie a cadrului juridic național, cu privire la data la care ar putea fi alocate frecvențele și, ca urmare, data de începere a emisiei pe piața de televiziune. Reclamanta a făcut totuși anumite investiții pe baza licenței. Curtea consideră că despăgubirea acordată de către *Consiglio di Stato*, care acoperă numai perioada cuprinsă între 2004 și 2009, nu poate fi considerată ca fiind suficientă, mai ales că instanțele judecătorești naționale nu s-au întemeiat pe o expertiză pentru a cuantifica pierderile suferite și câștigul nerealizat.

217. Curtea observă că Guvernul a contestat pur și simplu pretențiile reclamantei prin descrierea acestora ca fiind excesive.

218. În ceea ce privește pierderile efectiv suferite, Curtea notează că reclamanta nu a demonstrat că toate investițiile pe care le-a făcut au fost necesare pentru a opera sub licență acordată. În ceea ce privește câștigul nerealizat, Curtea constată că reclamanta a suferit într-adevăr, o pierdere de această natură, ca urmare a incapacității sale de a obține profit de pe urma licenței pe o perioadă de mai mulți ani. Aceasta consideră, totuși, că împrejurările cauzei nu se pretează la o evaluare precisă a prejudiciului material, deoarece acest tip de daune implică mai mulți factori incerti, ceea ce face imposibilă calcularea sumelor exacte capabile de a oferi o reparație echitabilă.

219. Fără a specula cu privire la profiturile pe care societatea reclamantă le-ar fi obținut în cazul în care încălcările Convenției nu ar fi avut loc și dacă ar fi fost în măsură să emită din 2001, Curtea observă că societatea a suferit o pierdere reală de oportunități (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Gaweda*, citată mai sus, § 54). De asemenea, trebuie remarcat faptul că societatea reclamantă intenționează să se angajeze într-o activitate comercială cu totul nouă, succesul potențial depinzând de o varietate de factori, a căror evaluare nu aparține Curții. Se observă, în acest sens, că atunci când se pretinde un câștig nerealizat (*lucrum cessans*), acesta trebuie să fie stabilit în mod clar și nu trebuie să se bazeze pe presupuneri sau simpla probabilitate.

220. În aceste condiții, Curtea consideră că este oportun să acorde o sumă forfetară cu titlu de despăgubire pentru pierderile suferite și câștigul nerealizat care rezultă din imposibilitatea de a utiliza licența. Trebuie să se ia în considerare faptul că societatea reclamantă a primit despăgubiri la nivel național pentru o parte din perioada în cauză (a se vedea punctul 48 de mai sus).

221. În plus, Curtea consideră că încălcările constatate a articolului 10 din Convenție și a articolului 1 din Protocolul nr 1 trebuie să fi cauzat reclamantei o incertitudine prelungită cu privire la desfășurarea activității sale și sentimente de neajutorare și de frustrare (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Rock Ruby Hoteluri Ltd c. Turciei* (satisfacție echitabilă), nr 46159/99, § 36, 26 octombrie 2010). În această privință, se reamintește că aceasta poate acorda despăgubiri pecuniare pentru prejudiciul moral al unei societăți comerciale. Prejudiciul moral suferit de astfel de companii poate include aspecte care sunt într-o măsură mai mare sau mai mică, "obiective" sau "subiective". Aspectele care pot fi luate în considerare includ reputația companiei, incertitudinea în decizia de planificare, întreruperi în managementul firmei (pentru care nu există o metodă precisă de evaluare a consecințelor) și, în sfârșit, deși într-o măsură mai mică, anxietate și inconveniente cauzate membrilor echipei de management (a se vedea *Comingersoll SA împotriva Portugaliei*, [GC], nr. 35382 / . 97, § 35, CEDO 2000 IV).

222. Având în vedere toți factorii de mai sus, și evaluând în echitate, Curtea consideră că este rezonabil să acorde companiei reclamante o sumă totală de 10.000.000 EUR, acoperind toate prejudiciile, plus orice taxă care poate fi percepută la această sumă .

2. Cheltuieli de judecată

223. Curtea reiterează că doar costurile și cheltuielile judiciare reale și necesare și rezonabile ca quantum sunt recuperabile în temeiul articolului 41 din Convenție (a se vedea *Nikolova c. Bulgariei* [GC], nr. 31195/96, § 79 , CEDO 1999-II).

224. În ceea ce privește cheltuielile de judecată efectuate în cadrul procedurii interne, Curtea observă că înainte de a apela la instituțiile Convenției, reclamanta epuizat căile de recurs interne disponibile în temeiul dreptului italian, deoarece a inițiat două serii de proceduri în fața instanțelor administrative, a căror complexitate și durată trebuie să fie subliniată. Prin urmare, Curtea acceptă faptul că reclamanta a efectuat cheltuieli în încercarea de a primi despăgubiri în sistemul juridic intern pentru încălcarea Convenției (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Rojas Morales c. Italiei*, nr. 39676/98, § 42, 16 noiembrie 2000).

225. În ceea ce privește cheltuielile aferente procedurii în fața sa, Curtea notează că prezenta cauză este de o anumită complexitate, deoarece necesită examinarea de către Marea Cameră, mai multe seturi de observații și o audiere. Se ridică, de asemenea, aspecte juridice importante.

226. Având în vedere documentele aflate în posesia sa și practica sa relevantă, Curtea consideră că este rezonabil să acorde companiei reclamante o sumă totală de 100.000 de euro cu titlu de cheltuieli de judecată.

3. Dobânda

227. Curtea consideră oportun ca rata dobânzii să se bazeze pe rata marginală de împrumut a Băncii Centrale Europene, la care se vor adăuga trei puncte procentuale.

PENTRU ACESTE MOTIVE, CURTEA

1. *Admite*, în unanimitate, excepția preliminară a Guvernului privind incompatibilitatea *ratione personae* cu prevederile Convenției a cererii formulate de către domnul Di Stefano și, în consecință *declară* această parte a cererii inadmisibilă;
2. *Respinge*, cu majoritate de voturi, excepția preliminară a Guvernului privind tardivitatea;
3. *Respinge*, cu majoritate de voturi, celelalte excepții preliminare ale Guvernului;
4. *Declară*, cu majoritate de voturi, că cererea reclamantei este admisibilă în ceea ce privește plângerile întemeiate pe articolele 10 și 14 din Convenție;
5. *Declară*, cu majoritate de voturi, că cererea reclamantei este admisibilă în ceea ce privește plângerea întemeiată pe articolul 1 din Protocolul nr 1;

6. *Declară*, în unanimitate, inadmisibile restul cererilor reclamantei;
7. *Hotărăște*, cu șaisprezece voturi contra unul, că a existat o încălcare a articolului 10 din Convenție;
8. *Hotărăște*, în unanimitate, că nu este necesar să examineze separat plângerea în temeiul articolului 14 din Convenție coroborat cu articolul 10;
9. *Hotărăște*, cu paisprezece voturi contra trei, că a existat o încălcare a articolului 1 din Protocolul nr 1;
10. *Hotărăște*, cu nouă voturi contra opt, că statul pârât trebuie să plătească companiei reclamante, în termen de trei luni, 10.000.000 Euro (zece milioane de euro), plus orice taxă care poate fi percepută asupra acestei sume, cu titlu de prejudiciu material și moral;
11. *Hotărăște*, în unanimitate, că statul pârât trebuie să plătească companiei reclamante, în termen de trei luni, 100.000 EUR (o suta de mii de euro), plus orice taxă care poate fi percepută asupra acestei sume, cu titlu de cheltuieli de judecată;
12. *Hotărăște*, în unanimitate, că de la expirarea termenului menționat de trei luni până la momentul plății efective, se va plăti o dobândă simplă la sumele de mai sus la o rată egală cu rata marginală de împrumut a Băncii Centrale Europene, plus trei puncte procentuale;
13. *Respinge*, în unanimitate, restul pretențiilor companiei reclamante.

Redactată în limba engleză și în franceză, apoi pronunțată în ședință publică la Palatul Drepturilor Omului, Strasbourg, la data de 7 iunie 2012.

Vincent Berger
Jurisconsult

Françoise Tulkens
Președinte

În conformitate cu articolul 45 § 2 din Convenție și cu articolul 74 § 2 din Regulamentul Curții, sunt anexate la prezenta hotărâre următoarele opinii separate:

- (a) opinia concordantă a judecătorului Vajić;

(b) opinia parțial dizidentă comună a judecătorilor Sajó, Karakas, și Tsotsoria, la care s-a alăturat în parte judecătorul Steiner;

(c) opinia parțial dizidentă comună a judecătorilor Popovic și Mijović;

(d) opinia disidentă a judecătorului Steiner.

F.T.

V.B.

Opiniile separate nu au fost traduse, însă pot fi consultate în repertoriul jurisprudențial HUDOC al Curții, fiind redactate în limbile engleză și/sau franceză, limbile oficiale ale hotărârii.

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2013.

Limbile oficiale ale Curții Europene a Drepturilor Omului sunt engleza și franceza. Prezenta traducere a fost realizată cu sprijinul Fondului Fiduciar pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei (www.coe.int/humanrightstrustfund). Ea nu obligă în niciun fel Curtea, care, de altfel, nu își asumă răspunderea pentru calitatea acesteia. Traducerea poate fi descărcată din baza de date HUDOC a Curții Europene a Drepturilor Omului (<http://hudoc.echr.coe.int>) sau din oricare altă bază de date în care Curtea a făcut această traducere disponibilă. Traducerea poate fi reprodusă în scop necomercial, condiția fiind ca titlul cauzei să fie citat în întregime, împreună cu referirea la dreptul de autor menționat anterior și la Fondul Fiduciar pentru Drepturile Omului. Dacă intenționați să folosiți vreun fragment din această traducere în scop comercial, vă rugăm să contactați publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/ European Court of Human Rights, 2013

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has share it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/ Cour Européenne des Droits de l'Homme, 2013

Les langues officielles de la Cour Européenne des Droits de l'Homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>) où de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.